

Vergadering van 16 Januari 1920 te 's-Gravenhage.

Voorzitter: Gepens. Luitenant-Generaal J. DE WAAL.

De VOORZITTER: Mijne Heeren! Het verheugt mij zeer, dat ik U allen, die in zoo grooten getale hedenavond zijt opgekomen, welkom kan heeten in deze vergadering en, behalve de leden, ook de genoodigden en geïntroduceerden.

Het convocatiebiljet heeft U reeds medegedeeld, welke nieuwe leden sedert de eerste vergadering zijn toegetreden. Het zijn, tusschen 24 October en 15 November 1919, de Heeren:

H. Ferwerda, Luit. ter Zee 1e klasse, C. Fock, Kapitein ter Zee, Dr. J. G. Sleeswijk, Hoogleraar Tech. Hoogeschool, te 's-Gravenhage;

H. Heida, 2e Luit. der Infanterie, A. R. Ophorst, Gep. Gen.-Majoor, te Amsterdam;

J. van der Werff, 2e Luit. der Infanterie, te Assen;

C. C. Kannemans, 2e Luit. der Infanterie, J. Pel, 2e Luit. der Infanterie, te Breda;

J. H. Mulder, 2e Luit. der Infanterie, te Den Helder;
en in Nederlandsch-Indië:

J. C. Paul, 1e Luit.-Kwartierm. der Militaire Administratie;

J. A. J. Kawilarang, Offic. van Gezondheid 2e klasse, L. Prinsen Geerligts, Milit. Apotheker 1e klasse, W. van der Veer, Offic. van Gezondheid 2e klasse, van den Geneeskundigen dienst;

K. H. Bergers, 1e Luit., N. J. Bink, Onderluit., J. Boon, Kapitein, H. Frenks, 1e Luit., N. Gitz, 1e Luit., W. te Hennepe, 1e Luit., W. van Kuilenburg, 1e Luit., J. Lion, 1e Luit., A. F. Monsées, 1e Luit., A. Pik, 1e Luit., P. J. M. Smith, Kapitein, R. M. Soepâma, Inl. 1e Luit., der Infanterie;

V. Kuijpers, 1e Luit., J. W. van Maanen, 1e Luit., A. D. C. Poolman, 1e Luit., der Artillerie;

H. W. Kramers, Majoor der Genie.

En tusschen 15 November en 31 December 1919 de Heeren :
 J. Fabius, 1e Luit. der Artillerie, E. J. Feenstra, 1e Luit.
 der Cavalerie, J. D. Wolterbeek, 1e Luit. der Artillerie, te
 's-Gravenhage; en

Th. J. Roes, res. 1e Luit. der Jagers, te Delft.

Onder deze personen bevindt er zich een, van wien het
 allen verheugt, dat hij tot de Vereeniging is toegetreden,
 n.l. prof. SLEESWIJK.

Een voorbeeld dat, naar ik hoop, door meer burgers zal
 worden gevolgd.

Het convocatie-biljet heeft U tevens medegedeeld dat de
 heer H. J. B. TULFER, Hoofdcorrespondent in Ned.-Indië, als
 zoodanig is afgetreden en vervangen door den heer J. C.
 PAUL, 1e Luit.-Kwartiermeester te Bandoeng.

Zich richtende tot den inmiddels binnengekomen Minister
 van Justitie Mr. TH. HEEMSKERK, zegt de VOORZITTER: Uwe
 Excellentie heet ik bijzonder welkom in deze vergadering en
 betuig ik tevens den welgemeenden dank, dat U wel hebt
 willen gevolg geven aan de uitnoodiging van het Bestuur
 om deze vergadering bij te wonen.

Het woord kan ik dadelijk geven aan den Spreker van
 hedenavond, aan wien ik den warmen dank van het Bestuur
 betuig, dat hij in den zoo korten tijd van voorbereiding wel
 heeft willen op schrift stellen, hetgeen hij hier met ons
 wenschte te behandelen. Het onderwerp is van zeer groot
 belang en ik twijfel niet, of allen zullen met belangstelling
 naar den Spreker luisteren.

Het woord is thans aan den heer TONNET, ter inleiding
 van de bespreking over :

INSTELLING VAN ÉÉN DEPARTEMENT VOOR LANDSVERDEDIGING.

Aan de hand van het vermelde in de IIIe Aflevering van
 het Orgaan, welke reeds eenige dagen te voren aan de leden
 was toegezonden, licht de heer TONNET zijne daarin ver-
 kondigde meening nader toe.

Hij vangt aan met een kort overzicht van de quaestie en

verwijst naar de poging door Minister BERGANSIUS reeds gedaan om beide militaire departementen door één man te doen beheeren. Voorts brengt hij in herinnering, hoe betere samenwerking tusschen die departementen reeds lang werd beproefd middels Commissies van samenwerking, welker arbeid echter veelal de kenteekenen van bekwame eenzijdigheid droeg.

Bij de besprekingen in de Vereeniging was meer dan eens de instelling van een departement van landsverdediging besproken en weerlegd, doch de tegenstanders waren gewoonlijk voor de veelheid van stof teruggedeeind. Ook Minister SABRON, onder wiens beleid de Raad van Defensie was ingesteld, stond op dit standpunt en meende de oplossing slechts in dien zin te kunnen zoeken, als de onder-departementshoofden een soort van parlementaire verantwoordelijkheid kon toevallen.

De inleider zelf had reeds 16 jaar geleden gewaarschuwd tegen eenzijdige beschouwing om de samenwerking, waardoor de aandacht werd afgeleid van het voornaamste arbeidsveld onzer Marine in Indië. Hij betreurde het dan ook, dat Mr. BOMANS in zijn motie juist in andere richting werkte door scheiding der marines te bepleiten, terwijl voor den inleider de organisatie van een scheepsmacht in Indië den inzet beduidde van Nederland bij de verdediging van zijn Koloniaal bezit. Inleider herinnert dan aan het werk van de Commissie van 1906, de z.g. Commissie COLENBRANDER, die ook de volkomen scheiding der marines wenschte en daarbij hevige bestrijding vond.

Een oogenblik staat de inleider stil bij de Deensche verdediging, waar beide departementen streng gescheiden bleven en werden samengevoegd, niet samengesmolten onder één minister, bijgestaan door afzonderlijke directeuren.

Dan bespreekt inleider het dure Kustverdedigingsontwerp 1910, door Minister COLIJN uiteengerafeld tot het volstrekt onmisbare, hoe deze Minister gedurende zijn interimaat van Marine het voorzitterschap van de Staatscommissie 1912 aanvaardde, die de Koloniale land- en zeeverdediging zou bezien. Ongeveer gelijktijdig werden de plannen beraamd,

die zouden voeren tot het bekende, nooit uitgevoerde Kon. Besl. van 1912, volgens welke de beide afzonderlijke militaire departementen waren opgeheven verklaard en vervangen door één departement van landsverdediging.

Het geheele vraagstuk werd toen gezien door één man van het ruime standpunt van rijksverdediging. Van deze geheele periode bleef ten slotte als geestelijke erfenis de een- en ondeelbare marine, gevoed door militie en een slagvloot voor Indië. In dien gedachtegang hadden wij de oorlogsperiode, die zich niet voor principiële beslissing leende, geleefd en in deze atmosfeer waren de kruisers *Java* en *Sumatra* geboren en ook verdacht geraakt.

De inleider schetst dan, hoe rondom die kruisers zich de moeilijkheden ophoopten en hoe ten slotte Minister BIJLEVELD zijn liefde verpandde aan de torpedovloot der Commissie van 1906 en daarmee het paard van Troje binnenhaalde, omdat hij tevens de scheiding der marines aanvaardde. De inleider waardeert, nu een militie-marine een droombeeld is geworden, de moeilijkheden van personeel-voorziening, doch hij meent, dat deze door instelling van een marine-reserve in Indië, alsmede door versterking van het inlandsche element, nimmer door scheiding moet worden overwonnen. Zeker niet nu een toenadering der landlegers in de lucht zit en jong Nederland de weg naar de tropen moet worden gewezen.

De richting van scheiding, door Minister BIJLEVELD gewild, zou ons juist voeren uit de lijn van concentratie in Indië en belangrijk toegeven op de paraatheid in Nederland. In de verhouding der marines ziet inleider de clou van de zaak. Scheiding wil hij nooit.

Het departement van landsverdediging zit in de lucht. In 1912 door Minister COLIJN bedoeld voor regeling van de verdediging in majeur, moet het nu dienen om haar in mineur te regelen. De bezwaren zijn nog vele, zooals in '12; wellicht nog sprekender; doch één voordeel spreekt ook sterker, dat van één man bij de kas. Terwijl Minister COLIJN dan ook een algemeene staf van landsverdediging rechtstreeks onder den nieuwen bewindsman wenschte, zou deze thans

van specifiek militaire voorlichting losser moeten staan. Groote beperking is noodig. Een nieuw stelsel moet worden opgetrokken. Dit zou, volgens inleider, in het licht van den Volkenbond niet kunnen slagen, als niet één minister het geheel beziet. Onze koloniën worden een schakel in het „British empire”, hier liggen we in het warmste hoekje. Er moet één man zijn, om te bepalen waar we wat meer, waar wat minder paraat moeten zijn. Velen oordeelen, dat een wondermensch, die parlementaire ervaring, vast karakter en op levensstudie gebaseerde politiek-militaire onderlegging bezit, niet te vinden is. Doch als dat waar is, dan ontheft dit nog het Kabinet niet van de verplichting om er een vast omljnde defensieparagraaf of -program op na te houden. Men kan het ook een defensie-catechismus noemen, om het even, doch het moet klaar voor den geest staan.

De inleider wijst er op, hoe de tijd en de mogelijkheid beiden er zijn, om hoofdlijnen van beleid op te stellen. De periode van ALTING VON GEUSAU en BIJLEVELD zijn niet om niets geweest. Evenals STAAL, VAN RAPPARD, SABRON en COOL de bouwstoffen hebben geleverd voor den arbeid van COLIJN, is ook het werk der nu heengegane ministers van groote beteekenis geweest om de atmosfeer te verhelferen en te ontspannen.

De inleider trekt nu enkele hoofdlijnen van defensie-beleid, zooals hij die ziet in een toestand van cristalisatie-reeks. Hij noemt als zoodanig: nooit scheiden wat Nederland en de Koloniën bindt; de mogelijkheid onze wapening te beperken, zonder dat de eindtoestand — het bonds-politieleger — voor een verantwoordelijke Regeering reeds nu bereikbaar is; de wenschelijkheid om naar eigen inzicht te handelen, omdat onze Kolonie-appreciatie van *nog* meer waarde is dan van de volkenbondstichters; geen beperking van bewapening gradueel over het geheele front dezelfde — op de paraatheid van het leger kan veel toegegeven, een Nederlandsche marine kan op zeer bescheiden schaal zijn, doch in Indië kan van beperking niets komen; onze neutraliteits-politiek en lokale defensie-politiek gaan te loor. Leger, zee- en luchtvloot worden voorhoeden van oprukkende

bondsstrijdkrachten. In zulk een stelsel zouden de kruisers onmiddellijk passen. Juist in de Indische verdediging, waarvan de inleider enkele hoofdlijnen geeft, kan thans weder lijn komen. Organiseert — aldus inleider — de lokale maritieme verdediging van Indië met klein materieel, prachtig! — laat de geheele landmacht medewerken aan de verdediging van het maritieme station en.... zorgt tevens te beschikken over een eskader, dat tegenwoordig kan zijn in den bondszeeslag, die over het lot der Kolonie beslist. De marine in Nederland wordt oefenschool voor het zeevolk, dat naar de tropen wordt gezonden.

Onze eigen verdediging staat op dit oogenblik in het beeld van beperking en bezuiniging. Ons verdedigingsstelsel komt echter ook uit zijn isolement, omdat wij principieele samenwerking hebben te aanvaarden. Inleider legt dan ook nauw verband tusschen defensie-minister en Volkenbond.

Bij het toegeven op de paraatheid onzer landstrijdkrachten moet, zonder het stelsel dood of halfdood té maken door contingentsvermindering, een toestand worden bereikt, waarop door- of teruggewerkt kan worden. Hoever de inleider zelf wil gaan, laat hij in het midden. Hij laat een ieder over den toestand voor zich te waardeeren, doch hij maakt krachtig front tegen de mannen, die juist in een geheel tegenovergestelde richting werken en te goeder trouw kwaad stichten, omdat zij koren op den molen doen van de beginsel-anti-militairisten. De beroepsofficier moet den volksgeest leiden, doch begrijpen ook.

Nog stipt inleider twee zaken aan, die feitelijk de quaestie zelve niet raken, doch die van zoo uitnemend belang zijn voor een goed beleid. Eerstens zich duidelijk uit te spreken over de door de Regeering gevoelde verantwoordelijkheid voor de schadeloosstelling der verminderde vooruitzichten van beroepskader, tweedens over de taak van de weermacht bij het handhaven van orde en bewaren van rust, over welk laatste punt ook in de Vereeniging is gesproken te andere gelegenheid. De inleider is van meening, dat wie langs den weg van geweld, in stede van dien der rede, onze maat-

schappelijke instellingen aantast, moet worden neergeslagen.

Inleider beschouwt het als een wonderbare speling van het lot, dat juist hem, die met zooveel vertrouwen opblijkt naar het nieuwe instituut, waarover het bloed en de tranen van millioenen menschen doen spreken, dat juist hem gegeven mocht zijn om landsverdediging en Volkenbond naast elkander te stellen op den gedenkwaardigen 16en Januari 1920, waarop de Volkenbond is geconstitueerd.

De mogelijkheid van instelling van het departement hangt af van tweeërlei, n.l. of de man van begaving er is en of het geheele Kabinet zijn denkbeelden zal kunnen omhelzen. Aan dit laatste heeft tot dusverre veel ontbroken. Geen ministerie, dat voor de landsverdediging dermate gevoelt, dat zij het vraagstuk bovenaan haar politiek program durfde stellen. Dit moet anders zijn.

De man, dien wij noodig hebben, is een man voor eens. De latere mannen van het stelsel kunnen zijn van lagere potentiaal. Man van weten en kunnen. Geen bekwaam dilettant, geen flink man, die zijn plan koopt in een militair warenhuis. Man, plan en Kabinet één.

De VOORZITTER: Mijnheer TONNET! Zoowel uit naam van het Bestuur als uit dien van de vergadering zeg ik U hartelijk dank voor hetgeen gij hebt gesproken en vooral omdat gij zoo vrijuit Uwe meening hebt gezegd. Gij hebt zelf in het gedrukte stuk, dat wij gelukkig bijtijds hebben kunnen verspreiden, gezegd, dat er verschillende meeningen over dit vraagstuk bestaan en dat gij hoopt, dat verschillende personen, die meeningen naar voren zullen brengen.

Ik kan U mededeelen, dat reeds enkele personen zich voor het debat hebben aangemeld en den wensch te kennen gegeven het woord te voeren. Dit zal wel naar Uw genoegen zijn. En dit is het ons ook. Met het oog op den tijd, geef ik nu dadelijk het woord aan iemand, die daartoe door het Bestuur is uitgenoodigd, namelijk den Generaal DUFOUR.

De Heer DUFOUR: Mijnheer de VOORZITTER. Mijne Heeren. De Heer TONNET heeft het vraagstuk: de instelling van

één departement van landsverdediging in grooten stijl behandeld.

Ik vraag Uw toestemming om het meer van dichtbij te bezien. Ik wil mij alleen tot het denkbeeld zelf beperken, met vermindering van al datgene wat slechts in meer of minder verwijderd verband daarmee staat.

Ik begin met een oogenblik Uw aandacht te vragen voor den werkkring van den minister van Oorlog in vreedstijd.

Die werkkring dient in drieërlei verhouding te worden beschouwd: 1e. in de verhouding tot de landmacht; 2e. in die tot het geheele ministerie, dus als lid van den minister-raad; 3e. tot de volksvertegenwoordiging.

De minister is in vreedstijd de chef van de landmacht. De oefeningen, de verpleging, de huisvesting, de tractementen soldijregeling, de bevordering en het ontslag, de oorlogsvoorbereidingen, de bewapening en uitrusting, de indeeling en de inlijving van de militie, de rechtspleging, de opleidingen, dit alles behoort tot zijn ressort. Hij wordt daarbij gesteund door een grooten staf helpers van het departement en door een aantal autoriteiten daarbuiten. Maar waar er verschil van meening tusschen deze bestaat, waar bijzondere kosten moeten worden toegestaan, waar persoonlijke kweslies op den voorgrond treden, daar is het de minister, die als eenige verantwoordelijke man moet beslissen. Hij moet leiding geven aan alles wat het welzijn van den troep kan bevorderen.

In de zoo moeilijke beoordeelingszaken moge al een bezwaarschriften-commissie den minister van advies dienen, de uitgaande brief die ter zake beslist, draagt de onderteekening des ministers.

In deze en zoovele andere gevallen is het de heilige plicht van den onderteekenaar te weten, waaraan hij zijn naam verbindt.

De standvastigheid en de strenge rechtvaardigheid die van het kabinet des ministers uitgaan, vormen een belangrijk element voor den geest van het leger.

Op welken afstand een minister ook tot zijn officieren en tot de laagste rangen in het leger moge staan, hoeveel

schakels in het hiërarchisch verband mogen zijn, de minister moet voor allen toegankelijk wezen. In hoogste beroep moet ieder die tot de landmacht behoort, zich tot den minister kunnen wenden.

In afwijking van hetgeen bij de staven van andere hooge militaire autoriteiten het geval is, ontbreekt in de onmiddellijke omgeving van den minister een chef van den staf.

In den ministerraad vormt de minister een deel der Regeering.

De individueele ministerieele verantwoordelijkheid strekt zich niet slechts uit tot de individueele handeling als hoofd van het militair departement, maar ook tot de handhaving van het algemeen regeeringsstelsel dat door het geheele kabinet wordt gevolgd.

De minister van Oorlog is in den ministerraad een staatkundige persoonlijkheid.

Hoe geringer in aantal dit lichaam is, des te bevorderlijker zou dit zijn voor de vereischte overeenstemming en samenwerking met de volksvertegenwoordiging.

In zooverre zou de verbinding van Oorlog en Marine onder één hoofd een voordeel zijn. Intusschen mag niet worden voorbijgezien, dat de twee hoofden van de militaire departementen elkander in sommige gevallen in den ministerraad kunnen steunen.

In tijden van gevaar of van buitengewone omstandigheden is deze steun gewoonlijk overbodig. Anders kan dit zijn in tijden van verslapping of inzinking, of wanneer het voordeel van een deugdelijke voorbereiding wordt ontkend. Het economische bestaan eischt zulke hooge offers. Er is veelal weersin tegen datgene wat niet direct voordeel afwerpt.

Een der afgevaardigden in de Tweede Kamer heeft onlangs den minister van Marine — en hij zal hetzelfde ook wel van den Minister van Oorlog bedoeld hebben — het object genoemd van botsingen tusschen Regeering en volksvertegenwoordiging.

Die pijnlijke verhouding is gelukkig niet als normaal te beschouwen. Meerdere ministers van Oorlog en van Marine genoten het volle vertrouwen van beide Kamers.

Ik breng in dit opzicht in herinnering den Generaal BERGANSIUS die tweemaal als hoofd van het ministerie van Oorlog optrad, en die de debatten in de Kamer, vooral daar waar het de verdediging van bijzondere wetsvoorstellen betrof, steeds een aangename taak vond. Maar ook bij de verdediging van zijne begrooting voelde hij zich op dreef.

Ik heb het voorrecht gehad gedurende vier jaar de groote onvermoeide werkzaamheid van dezen minister dagelijks te kunnen gadeslaan. Ik kan getuigen van de ontzaggelijke voorbereiding die zijn optreden in de Kamer steeds voorafging.

Alle in het voorloopig verslag gestelde vragen werden zijnerzijds van een letter voorzien en bij elke letter behoorde voor de richtige beantwoording een aantal genummerde bescheiden. Ik zie nog voor mij de zware portefeuille die al deze antwoord-documenten bevatte, en die in de Kamer op de ministertafel werd neergelegd. Niet dat de Generaal al deze gegevens noodig had om voor te lezen — op zijn stalen geheugen en uitgebreide kennis van al wat in het leger omging, of voor de verdediging der bijzondere voorstellen vereischt werd, mocht hij vertrouwen. Maar die papieren konden noodig zijn ter staving van zijn woord. En door de ordelijke bewerking was de opneming in het geheugen verzekerd.

Het ministeriële leven van Generaal BERGANSIUS heeft mij de overtuiging geschonken, dat onder de bestaande omstandigheden aan uitbreiding van de taak van een minister van Oorlog niet kan worden gedacht. Hij is de zwaarst belaste ambtenaar van zijn departement. Dit was 15 jaar geleden zoo, en is niet veranderd.

De instelling van een departement van landsverdediging heeft een tweeledig streven:

samenwerking voor het ééne groote doel:

anderszijds het brengen van bezuiniging in het beheer.

Dit laatste, die bezuiniging, zij treedt op den voorgrond in de bedoeling van de motie-BOMANS. Dit blijkt uit al wat deze daaraan liet vooraf gaan.

Zijn betoog was van verstrekkende bedoelingen: splitsing

van onze Marine in die voor Nederland en voor Ned. Indië, met overgang van het eerste gedeelte onder het departement van Oorlog en van het laatste gedeelte naar het departement van Koloniën. Het departement van Oorlog zou dan voortaan heeten Departement van Landsverdediging.

Tegen de voorgestane splitsing van Marine heeft de Heer TONNET krachtig front gemaakt. Ik stem hiermede in. De bezwaren tegen zoodanige splitsing schijnen mij voorhands overwegend. Alleen reeds als ik let op de groote moeilijkheid die zou ontstaan door de vorming van 2 korpsen zee-officieren. Voor het Nederlandsche en Ned. Ind. officierskorps der landmacht wordt dikwijls samensmelting bepleit, en daar waar deze samensmelting aanwezig is, en zoo voor de hand ligt, zou men tot een scheiding overgaan!

Er rest dan eene fusie van de departementen van Oorlog en van Marine op een wijze, zooals de beide groote spoorwegmaatschappijen het vorige jaar onder éénhoofdige leiding zijn gebracht.

Het zou waarschijnlijk mogelijk blijken enkele aangelegenheden zonder groote moeilijkheid voor beide departementen samen te voegen; ik noem bijv. de dienstplichtzaken en de comptabiliteit, wellicht ook ten deele of geheel de artillerie en de geneeskundige dienst. Maar, wanneer men slechts een oogenblik de werkzaamheden vergelijkt welke aan de onderscheidene afdeelingen van beide departementen zijn opgedragen, dan blijkt onmiddellijk, dat van een in elkaar opgaan van verschillende dier afdeelingen geen sprake kan wezen.

Gaat men van het denkbeeld uit, dat vereenvoudiging inzake de weermacht binnen afzienbaren tijd in verwezenlijking zal komen, dan zal eerst na die verwezenlijking kunnen blijken of samenvoeging 'dan wel opheffing van sommige afdeelingen mogelijk zou zijn.

Het gaat niet aan om een bewindsman aan het hoofd te stellen van een departement met een onbegrensd aantal afdeelingen.

Ik kom nu tot het andere stelsel om tot één landsdefensie-

departement te geraken. En wel tot dat, waarbij de departementen van Oorlog en Marine naast elkaar gchandhaafd blijven.

De heer BOMANS heeft gezegd niet te begrijpen, waarom wat in tijd van oorlog juist wordt geacht: één hoofd voor zee- en landmacht, in tijd van vrede onaannemelijk is. Deze woordvoerder schijnt toen echter over het hoofd te hebben gezien, dat de Opperbevelhebber, wiens zware taak de hoogste inspanning naar lichaam en geest heeft geëischt, werd gesteund en door één minister van Marine en door één minister van Oorlog.

Zoo men voor vredestijd een opperbevel wilde aanvaarden, dan zou deze instelling alle mogelijke bezwaren van gebrek aan samenwerking voor de oorlogsvoorbereiding opheffen. Maar ik vrees, dat zoodanige instelling, zij het ook met een vredesinstructie, en hoeveel voordeelen men er ook aan zou moeten toekennen, wel niet in de bedoeling zal liggen.

Men zou juist het omgekeerde krijgen van wat minister COLIJN in zijn wetsontwerp van 1913 beoogde. Hier, één aan de volksvertegenwoordiging verantwoordelijk minister met twee aan deze ondergeschikte commissarissen-generaal, ieder het beheer leidende van een der militaire departementen; daar twee aan de volksvertegenwoordiging verantwoordelijke ministers met één aan beiden ondergeschikte persoon, die het volle bevel voert over de gezamenlijke deelen der weermacht, zoowel in tijd van vrede als in tijd van gevaar.

Minister COLIJN heeft in het najaar 1912 een Kon. besluit uitgelokt tot opheffing van de departementen van Oorlog en van Marine, tot instelling van één departement van algemeen bestuur, heetende „departement van defensie”, en tot regeling van de werkzaamheden van dit departement.

De heer TONNET stelt de vraag of de weinige overeenstemming omtrent den omvang en den aard der in den zomer 1911 genomen maatregelen bij de stille voorbereiding, de groote beweegreden zou geweest zijn voor dit K. B. Die vraag blijve hier een open vraag. Doch wel kan gezegd worden, dat de voorbereidende maatregelen, welke ter wille

van 'slands verdediging vóór 1 Aug. 1914 zijn genomen, niets te wenschen hebben gelaten. Vasthoudende aan de in gemeenschappelijk overleg opgemaakte aanwijzingen, is zonder één gemeenschappelijk departement alle samenwerking betracht. Op geen enkel punt is toenmaals van wrijving gebleken.

De twee wetsontwerpen, welke op het K. B. volgden, hadden ten doel, het een om alle bevoegdheden en verplichtingen, welke aan of tegenover een van beide ministers toekwamen, over te dragen aan den minister van Defensie; het andere om op elk der VIe en VIIe hoofdstukken der Staatsbegroting 1913 posten te brengen voor de instelling van een commissaris-generaal.

De begrotingen van oorlog en marine zouden volgens de Memorie van Toelichting voorloopig nog gescheiden blijven. De praktijk zou moeten leeren, waar en hoe samenvoeging van de gescheiden diensten mogelijk was. Er werd volstaan met het uitspreken van het beginsel, dat voortaan de kosten van de landsverdediging zouden komen ten laste van één begrooting.

Het op de beide wetsontwerpen uitgebrachte voorloopig verslag was niet onverdeeld gunstig.

Er werd gesproken van uiterst sobere toelichting. Verscheidene vragen werden gesteld: Hoe zal van één persoon kunnen worden gevorderd, dat hij zich bezig houdt met de onnoemelijk vele vragen die zich voordoen bij het leger en bij de marine? Hoe zal de gezagsverhouding zijn van de commissarissen-generaal tot het hoogere personeel aan de departementen en daarbuiten, en nog vele andere.

De wetsontwerpen gaven geen licht omtrent de geraamde kosten voor het onder de directe leiding van den minister werkzame personeel, noch voor de inrichting zijner bureaux.

Het K. B. werd ingetrokken op 26 Maart 1914, het wetsontwerp in Juni d. a. v.

Het is jammer, dat van de hand van minister COLIJN geen memorie van antwoord is verschenen, terwijl de heer TONNET op deze aangelegenheid niet verder ingaat dan de vermelding, dat „rechtstreeks onder den nieuwen bewinds-

man zouden treden natuurlijk zijn werkkabinet, doch — en dit is de clou van het geheel een algemeene staf van landsverdediging.”

Maar vraag ik hierbij, zullen de adviezen van den algemeenen staf van landsverdediging grootere waarde hebben dan die van den Raad van defensie, in welken raad toch personen van groote bekwaamheid en van uiteenlopende positie zitting hebben gehad?

Hoe is de verhouding van de commissarissen-generaal tot dezen algemeenen staf. In hoeverre neemt de commissaris-generaal van oorlog het door mij in den aanvang geschetste bevel over de landmacht over?

Voor de juiste beoordeeling van die zaak mis ik de bijzonderheden, zooals de inleider zich die wellicht heeft gedacht. De door hem voorgestane regeling schijnt mij zonder belangrijke reorganisatie niet wel mogelijk.

De heer TONNET heeft een meeslepend betoog gegeven, waarin echter het éénhoofdige denkbeeld slechts in enkele lijnen tot uitdrukking is gekomen.

Het denkbeeld heeft ontegenzeggelijk een aanlokkelijken kant.

Maar, gegeven de bestaande toestanden, kan ik op dit oogenblik de practische oplossing daarvan niet omvatten.

De conclusies waartoe ik gekomen ben, zijn de volgende:

1°. Beschikt de Regeering over een bizondere persoonlijkheid, van wiens buitengewone bekwaamheid en organisatie-vermogen, karakter en takt, kan worden verwacht, dat hij de hoogst belangrijke vraagstukken, welke aan beide militaire departementen aan de orde zijn, te zamen en in onderling verband tot een oplossing zal brengen, dan is op dit oogenblik de weg om spoedig daartoe te geraken, deze persoonlijkheid aan het hoofd te brengen van één der beide departementen en hem het andere ad-interim te doen waarnemen;

2°. Is de onder 1 bedoelde persoon niet beschikbaar, dan blijve voorhands elke belangrijke wijziging in de organisatie van de militaire departementen achterwege.

Bij beide wordt de volle aandacht geschonken aan de uitwerking en oplossing van de hangende vraagstukken;

3°. Eerst zoodra omtrent de nieuwe organisatie van de weermacht te land en ter zee zal zijn beslist, kan worden overwogen in hoeverre samenvoeging — en wellicht in de verdere toekomst samensmelting — van beide departementen praktische voordeelen belooft;

4°. Samenwerking van de departementen van Oorlog en Marine is een blijvende eisch. Naar die samenwerking werd, voor wat de werkkring van den generalen staf en den marinestaf betreft, sedert een aantal jaren met den meesten ernst gestreefd.

Alle departementen behooren samenwerking ten opzichte van het VIIIe hoofdst. der grondwet te betrachten.

De VOORZITTER: Ik geef nu het woord aan den Majoor VAN DAM VAN ISSELT.

De heer VAN DAM VAN ISSELT: Mijnheer de Voorzitter, ik had hedenavond hier willen spreken over een zeer belangrijke nevenzaak, en verder over de hoofdzaak uit het betoog van den Inleider. Doch even vóór dat ik mij naar het spreekgestoelte begaf, bereikte mij, namens het Bestuur, het dringend verzoek om nopens die zeer belangrijke nevenzaak „geen woord” in het midden te brengen. 1)

Ik betreur dit zeer, doch zal uit den aard der zaak het verlangen van het Bestuur eerbiedigen. Ik kom dus ineens aan de hoofdzaak. Het onderwerp, hedenavond door Kolonel TONNET ter sprake gebracht, is voor onze landsverdediging van zeer groot belang en in hooge mate actueel.

Het is duidelijk, dat een innige samensmelting van beide Ministeries tot belangrijke bezuinigingen kan leiden. Thans kost het Ministerie van Marine per jaar bijna 1 millioen, welk bedrag nagenoeg zou kunnen bespaard worden, indien Marine in Oorlog opgenomen werd. Deze bezuiniging kan alleen dan verkregen worden, indien het tot een innige

1) Het betrof een onderwerp, dat door den Inleider in zijn gedrukt betoog driemaal ter sprake gebracht is. v. D. v. I.

samensmelting van beide Departementen komt. Meestal denken de voorstanders van het denkbeeld zich die echter als een *samenvoeging* onder één politieken, verantwoordelijken Minister van Landsverdediging, onder wien en voor Oorlog en voor Marine een afzonderlijk Departement onder een Directeur-Generaal, feitelijk een internen Minister, blijft bestaan. De kosten zullen dan eer nog toenemen, de voordeelen, welke een samensmelting kan verschaffen, zullen geheel achterwege blijven, terwijl de Regeeringsmachine ingewikkelder worden en moeilijker werken zal.

Wat Marine betreft, zal men, wat het materieel betreft, moeten komen tot een volkomen scheiding tusschen dat voor Indië en dat voor Nederland; het beroepspersoneel kan over en weer dienen (fusie van korpsen). De afstand tusschen Moederland en Koloniën is te groot, tusschenbases op dat lange traject ontbreken geheel en de eischen, waaraan het materieel ter verdediging van onze korte kustlijn van het Vlie tot Vlissingen en van een tropisch eilandenrijk van 10 millioen K.M². moeten voldoen, loopen te zeer uiteen, dan dat er van een fusie van materieel sprake kan zijn. Daarbij eischt een practische politiek, dat het marine-materieel voor Indië zoo mogelijk aldaar gemaakt en zeker aldaar hersteld kan worden. Hoe nu in de toekomst beslist zal worden omtrent de noodzakelijkheid van kruisers voor Indië, zeker is, dat wij voor de verdediging van Nederland aan de zeezijde met klein materieel: onderzeeërs, torpedobooten en -jagers, mijnenleggers en -ruimers, drijvende batterijen voor locale verdediging en watervliegtuigen kunnen volstaan. Met het nalooopen van de groote mogendheden door het aanbouwen van dreadnoughts op $\frac{1}{3}$ à $\frac{1}{5}$ van de ware grootte moet het eens en voor al uit zijn.

Wordt nu al, wat de verdediging te water van onze koloniën betreft, of aan dat Departement of aan het bestuur in Indië overgegeven, dan is het bestaan van een afzonderlijk Ministerie van Marine voor Nederland zeker niet langer gewettigd. Eigenlijk was het dit reeds lang niet, want tijdens de mobilisatie telde onze geheele marine op oorlogsvoet slechts 12.000 man, d. i. ongeveer $\frac{1}{20}$ à $\frac{1}{30}$ van onze land-

macht, of $\frac{1}{2}$ à $\frac{2}{3}$ van de macht, waarover één Divisie-Generaal van het landleger alsdan bevel voert. Daarbij houdt de taak, welke de Marine bij de landsverdediging te vervullen heeft, zóó nauw verband met de verdediging te land, dat samensmelting van beide Departementen ook uit dien hoofde geboden is; zij zal zoowel de voorbereiding in vrede-stijd als de samenwerking in oorlogstijd krachtig bevorderlijk zijn. Onze Marine heeft n.l. tot taak:

a. Het offensieve element te vormen bij de verdediging onzer kust. Op die kust, welke zich uitstrekt van en met de Vliegaten tot en met de Wester-Schelde, en derhalve 270 K.M. lang is, bezitten wij tien meerendeels versterkte bases of uitvalspoorten. In verband met den kleinen onderlingen afstand dier uitvalspoorten en de kleine afstanden, waarop dit deel onzer vloot zich in open zee zal moeten wagen, kan het uit klein materieel bestaan; zulks schenkt bovendien het voor ons kleine land met zijn beperkte middelen onschatbare voordeel, dat onze geheele offensieve vloot binnendoor, d.w.z. ongezien voor en ongehinderd door den vijand, bijeen te trekken is in of te verplaatsen naar elke gewilde uitvalspoort onzer kust. Daardoor kunnen wij ons de z.g. relatieve meerderheid verschaffen. ¹⁾

b. Bij te dragen tot meer passieve, plaatselijke verdediging van onze zeegaten, enz., een taak, waaraan het onder a. bedoelde deel der vloot, op onze zeegaten teruggeworpen, kan medewerken.

c. Deel te nemen aan de verdediging van onze rivieren, plassen, wateren, bevaarbare onderwaterzettingen e.d. in permanente en tijdelijke stellingen.

Waar nu de taak sub b. en c. voortdurend in de nauwste samenwerking met de landmacht moet vervuld worden, terwijl ook bij de eigenlijke kustbewaking en -verdediging (taak sub a) land- en zeemacht voortdurend schouder aan schouder moeten staan, is het duidelijk, hoezeer aanneming van de motie BOMANS, behalve uit een zuinigheids- en eenvoudigheidsoogpunt, ook gewenscht is in het welbegrepen

¹⁾ Men zie hieromtrent een zeer belangrijke studie van Luitenant ter zee LANGELAAN in „De Gids” Jan. 1919.

belang der landsverdediging zelve. In tijd van vrede één Minister voor de organisatie en de oefening van al onze strijdkrachten, in oorlogstijd één Opperbevelhebber voor haar gebruik.

Intusschen, wil de zaak meer opleveren dan een demonstratie, of een politiek schouwspel, dan moet men komen tot een innige *samensmelting* van beide Ministeriën en niet tot een bloote *samenvoeging* onder één verantwoordelijken, politieken Minister, waarbij overigens alles blijft, gelijk het was. Het is voor ons kleine Vaderland met zijn lange kustlijn, zijn vele zeegaten en breede riviermonden, zijn binnenzee, de Zuiderzee, zijn eilanden, zijn tal van rivieren, plassen, breede boezemwateren en onderwaterzettingen, bij wier verdediging land- en zeemacht als onderdeelen van één groot geheel ten innigste moesten samenwerken, in hooge mate te verwonderen en te betreuren, dat zij in den loop der jaren zoo geheel van elkaar gescheiden, parallel loopende wegen bewandeld hebben. De mobilisatiejaren, toen beiden onder één Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht stonden, hebben hierin tijdelijk wel verbetering gebracht, doch, tenzij men tot een volkomen fusie komt, gaan de toen verkregen resultaten binnen eenige jaren weer verloren.

Willen afdoende uitkomsten bereikt worden, dan zal men moeten komen tot één Ministerie van Landsverdediging in één gebouw, met één secretariaat en één archief. Er moet zijn één Generale Staf, uit land- en zeemacht-officieren samengesteld, die de samenwerking van beide deelen door doeltreffende oefeningen in vreedstijd organiseert. Er moet zijn één Militair Onderwijs met één Hoogere Krijgsschool, waar de grondslagen voor de samenwerking van land- en zeemacht gelegd worden. Verder kan worden volstaan met één militaire administratie, één genie, één militairen geneeskundigen dienst en één artillerie met één stel munitieën, één proefneming, één aanschaffing en één stel kalibers; derhalve niet langer de dwaasheid, dat land- en zeemacht ieder haare eigen kanonnen met munitieën koopen in kalibers, die meermalen met een enkele c.M. of deelen daarvan uiteenloopen. Gedurende de mobilisatie is, vooral in onze kuststellingen, doch ook in

Zeeland, zeer veel goed bruikbaar snelvuurgeschut, afkomstig van gesloopte oorlogsschepen, aan den wal gebruikt. De aanwezigheid daarvan was voor de landmacht een openbaring; de zaak zelve was absoluut onvoorbereid.

Samensmelting van beide Departementen zou voorts de tientallen jaren hangende quaestie der bediening onzer kustbatterijen door maritiem personeel oplossen, wat geheel in den aard der dingen ligt, doch er nog nimmer van gekomen is. Ook zou men de Marine helpen aan de noodige betrekkingen aan den wal, welke er toch zijn moeten; voorts in verschillende landmachtcommando's, ook bij de landweer, een debouché vinden voor de oudere marine-officieren, voor wie er op de vloot van klein materieel geen plaats is. Thans staat het marine-officiërskorps volkomen op zich zelf en heeft mede daardoor een zeer weelderige organisatie in de hoogere rangen, waarop vooral den laatsten tijd de aandacht gevallen is en waarmede, zoo men inderdaad bezuinigen wil, nu eens eindelijk gebroken moet worden. Bovendien hangen vele marine-officieren, voor wie thans geen gelegenheid tot varen is, z.g. op non-activiteit of in noodelooze baantjes rond. Bij fusie der Departementen zouden zij een zeer nuttigen werkkring te land kunnen erlangen, vooral aan de zeezijde.

Wij hopen met het vorenstaande overtuigend aangetoond te hebben, dat de instelling van één Ministerie van Landsverdediging niet alleen eenvoudig en bezuiniging in ons Staatsbestuur brengen, doch bovenal, wordt zij logisch doorgevoerd, de zaak zelve in belangrijke mate ten goede komen zal.¹⁾

¹⁾ Het denkbeeld is geenszins nieuw. Bij de behandeling van het adres van antwoord op de Troonrede van 1851 in de Tweede Kamer sprak het lid E. W. VAN DAM VAN ISSELT er zijn verwondering over uit, dat de Minister van Oorlog reeds omstreeks 5 maanden Minister van Marine ad interim was. Hij deed daarbij het denkbeeld aan de hand om de algemeene leiding der defensie-aangelegenheden op te dragen aan een politiek persoon, die voor het inwendig bestuur van zijn Departement door specialiteiten op het gebied van oorlogs- en marinezaken kon worden bijgestaan, met herinnering aan den Hertog DE MONTEBELLO, die zonder ooit op een oorlogsschip te hebben gevaren, een der beste marine-ministers van Frankrijk geweest was. Zie Mr W. J. VAN WELDEREN Baron RENGERS, Schets eener parlementaire geschiedenis van Nederland sedert 1849, Deel I, blz. 58. v D. v. I.

De VOORZITTER: Ik stel u thans voor te pauzeeren. Tevens noodig ik de heeren, die aan het debat wenschen deel te nemen, uit, zich gedurende de pauze bij mij aan te melden en daarbij op te geven, waarover zij het woord willen voeren en hoeveel tijd daarvoor benoodigd zal zijn, ten einde eenigszins in verband daarmee de volgorde te kunnen regelen.

Na de pauze deelt de VOORZITTER mede, dat er nog tien sprekers zijn ingeschreven. Met het oog op den beschikbaren tijd verzoekende zoo kort mogelijk te willen spreken en wel liefst in telegramstijl, geeft hij achtereenvolgens het woord aan de hieronder genoemde heeren.

De heer DE BAS: Mijnheer de VOORZITTER! In de eerste plaats hulde aan U en Uwe collega's bestuursleden voor de uitmuntende, voortvarende voorbereiding van deze vergadering. Door het betoog van den Kolonel TONNET vooraf te laten drukken zijn bij de bespreking daarvan duels met ongelijke wapenen, als gewoonlijk in onze samenkomsten gevoerd, voorkomen.

Mijne Heeren! Het hedenavond behandelde onderwerp brengt den pas verleden wereldoorlog in herinnering; stemt dankbaar voor de zorg en het beleid, waarmee ons die rampen zijn bespaard, al brachten ook wij ter zee een duizendtal offers en leden groote economische schade; opent, bij instemming van regeering en volk, het vooruitzicht op éénheid van richting bij behartiging der militaire belangen, vooral tot verdediging van Nederland en de Koloniën.

Geen duidelijker bewijs voor de verblinding van Oostenrijk-Hongarije sinds een tiental jaren door overdreven militarisme en zucht tot annexatie, dan de rol, die de chef van den Oostenrijkschen generalen staf volgens het werk van K. F. NOWAK: „*der Weg zur Katastrophe*” in den herfst van 1907 zou gespeeld hebben. Alleen op grond der toen bij de manoeuvres in Karinthië gebleken gevechtswaarde van het leger en bekwaamheid der aanvoerders, stelde die opperofficier met onverklaarbaar cynisme voor aan keizer FRANS JOZEF om den oorlog te verklaren aan

Italië, welke mogendheid, nog al sinds 1882, lid van den Driebond doch niet op weerstand was toegerust. „Elken dag een fort — een militaire wandeling naar Milaan en Venetië”. De hoogbejaarde Habsburger weigerde, maar zwichtte kort hierna voor den aandrang van zijn minister van buitenlandsche zaken, graaf AEHRENTHAL, tot aanhechting van Bosnië en Herzegowina: toen reeds een schaduw op de laatste regeeringsjaren van Europa's oudsten monarch, die zich bovendien in 1914 zou laten bepraten tot de evenmin gerechtvaardigde oorlogsverklaring aan Servië, waarvoor na het bezadigde antwoord van dezen Staat d.d. 25 Juli 1914 op het Oostenrijksche ultimatum van den 23sten t. v., volgens eigenhandig schrijven van keizer WILHELM II aan keizer FRANS JOZEF, *alle reden was vervallen*. De voorbeeldeloze verblinding van de Donau-monarchie, mede der aan overdreven militairisme en buitzicht lijdende regeeringskabinetten op Europa's vasteland, hebben de volken lange jaren uitgezogen tot ontzettende oorlogsuitgaven, om ze ten slotte door een op menschonteerende wijze gevoerden krijg te doen doodbloeden.

De verantwoordelijkheid voor de rustverstoring in Europa drukte sinds lang op Rusland, wegens zijne baatzuchtige bemoeiingen in den Balkan — maar in Juli 1914 heeft Oostenrijk den lont in 't kruit gestoken. Keizer WILHELM II steunde Oostenrijk en heeft, rekenende op de medewerking van Italië en de onthouding van Brittannië, wetens of niet zijn volk misleidende, den oorlog niet willen voorkomen.

De gevolgen van het karakterlooze toegeven der drie Europeesche keizers aan het betoog en de inblazingen hunner omgeving en raadslieden zijn zonder weergâ in de geschiedenis. Zelfs de wreedheid van IWAN IV, den „verschrikkelijke” (1550—1584), een actieve, intelligente dwingeland, heeft, wat ook de Duitsche bladen dienaangaande hebben beweerd, lang niet zooveel ellende aangericht als de laatste wereldoorlog. Afgezien daarvan, dat het aantal van IWAN's slachtoffers niet haalde bij het ontzettende cijfer van gesneuvelden en verminkten gedurende de laatste vijf jaren, verklaren de ruwheid en de onwil der zestieneeuwsche

Moscovieten veel omtrent den treurigen dwang, die wel door hun tsaar moest worden uitgeoefend om zijne hervormingen uit te voeren — waarom wij nog geenszins instemmen met den Duitschen dichter:

Sieh, vierter IWAN an, wess sieh dein Volk erfrecht,
Und rühme dicht getrost „Zwar grausam doch gerecht!“

THEODOOR II „negus regesti“ d. i. koning der koningen van Abyssinië, aanvankelijk een groot man en hervormer van zijn koninkrijk, daarna lijdende aan hoogmoedswaanzin willekeurig en wreed, zocht in 1868 althans den dood bij de verdediging van het laatste bolwerk van MAGDALA tegen de Engelschen ¹⁾.

Hoe is 't den aan den oorlog van 1914—1918 meest schuldige monarchen vergaan?

Keizer FRANS JOZEF stierf gedurende den oorlog — met een gerust geweten? De wankelmoedige tsaar NICOLAAS II werd vermoord, zijn stamhuis uitgeroeid. De Deutsche Bonds-veldheer verliet ten slotte zijn dapper leger: alles behalve heroïek, om geen scherpere termen te bezigen! WILHELM II VAN HOHENZOLLERN, wien 't als mensch aan oprechtheid, als keizer aan staatsmans wijsheid ontbrak, blijft onwederlegbaar mede-verantwoordelijk voor de domme kuiperijen zijner diplomaten, van militairisten en al-Duitschers. Toch weigere Nederland, hoe en onder welke omschrijving ook, de uitlevering van den ex-Keizer! 't Is alleen aan het **Duitsche volk** om vonnis te vellen over den hoofdschuldige aan Duitschland's rampen en diepe vernedering, terwijl de keizer zich bij overwinning waarschijnlijk daarvan het leeuwen-aandeel zou hebben toegeschreven. 't Ware spot bij schade voegen om den banneling van Amerongen uit te leveren aan de Entente-volken, welke hun succes meer aan de ijdelheid en het kinderachtige regeeringsspel van keizer WILHELM II dan aan de wapenen te danken hebben. De uitlevering van den ex-keizer weigerende, zal Nederland niet enkel eigen eer, maar **de eer van gansch Europa** redden.

¹⁾ ACTON. The Abyssinian expedition and the life and reign of King THEODORUS. Londen. 1868.

De lezing van het onbeschaamde boek van NOWAK, in nog hoogere mate der door KARL KAUTSKY uitgegeven diplomatieke bescheiden en keizerlijke brieven van 1914 ¹⁾ strekken tot bevordering van het nihilisme — niet bij de weldenkenden in Nederland.

Wij, geboortig uit en bewoners van het meest gezegende hoekje der aarde, leeren bij die onthullingen onze regeering te hooger waardeeren; het Doorluchtige hoofd daarvan te meer lief hebben. Onze Koningin, symbool van Neerland's volks-éénheid, God vreezende, zacht en fier, begaafd met geniaal verstand en sterken wil, rusteloos werkzaam, met vertrouwen op het willen en kunnen van Hare onderdanen — levend bewijs voor de meerderheid van den monarchaal constitutioneelen regeeringssvorm, mits onder het bewind van een dynastie als die van het Huis Oranje-en-Nassau: een voorbeeld voor alle souvereinen. In tegenoverstelling van de valsche leer der 19de en 20-eeuwsche Duitsche filosofen en historici FICHTE, HEGEL, NIETZSCHE, VON TREITSCHKE, MOMMSEN, BERNHARDI en andere pangermanen, eerbiedigen wij het wijze kabinet CORT VAN DER LINDEN—LOUDON—BOSBOOM—RAMBONNET, generaal SNIJDERS' opperbevel van Land en Zeemacht, die allen sterk en stil, vreemd aan partijzucht, onvermoeid en plichtgetrouw, Nederland en de koloniën hebben gevrijwaard tegen de rampen der worsteling, welke meer dan zeven millioen grafkruizen heeft opgericht, twintig millioen strijders verminkt, nog meer millioenen vrouwen en kinderen in rouw en ellende gedompeld, het menschedom onteerd, de oude wereld verbasterd. Op de huidige regeering, welke de ons geslagen economische wonden tracht te heelen, onze nationale eer hoog houdt tegenover het buitenland, vooral tegenover onze veeleischende, verwaten stamverwanten aan Maas en

¹⁾ KARL KAUTSKY. „Die deutschen Dokumente zum Kriegsausbruch etc. & Wie der Weltkrieg entstand. Charlottenburg und Berlin". 1919.

Toch leze men beide werken omzichtig. De Schrijver — Pool van geboorte en ijverig socialist — oetont een sterk tendencieuse critiek op keizer WILHELM II en zijne raadsliden, geenszins op Duitschland's vijanden, die toch, volgens de geschiedenis vóór het noodlottige jaar 1914, evenmin vrij uitgaan. Wij meenen dan ook in KAUTSKY meer den journalist dan een historicus te herkennen.

Schelde ¹⁾, past wat een hunner poëten in 1830, CATS en VONDEL ten spijte, zong:

Echt liberaal en katholiek is één
Wijl beider doel, de vrijheid, is gemeen . . .

Zwaar, ook voor ons, zijn de gevolgen van den wereld-ramp — hongersnood: het reeds door Kh'oeng foe Isz (Confucius) zes honderd jaren vóór onze jaartelling voorspelde, onvermijdelijke gevolg van elken grooten oorlog — deels ook bij ons op te merken —

Voir ces pâles habitants, écrasés par l'impôt:
Lorsque le trésor de l'Etat se redresse,
Adieu la poule au pot . . .

Maar niet minder gevaarlijk dan het sterk overdreven *militairisme*, dat Midden-Europa heeft ten val gebracht, is voor het behoud van vrijheid en onafhankelijkheid het van oudsher bij ons volk diep ingevreten *anti-militairisme*. Lang reeds vóór het op 28 Juni j.l. te Versailles tusschen de geallieerde en de geassocieerde mogendheden van het Duitsche Rijk gesloten vredesverdrag, had de hydra van het *anti-militairisme* weder in ons land den ruigen kop opgestoken. De panische schrik, welke land en volk in Augustus 1914 beving, heeft bij velen, zelfs bij volksvertegenwoordigers, plaats gemaakt voor zorgeloosheid, met sterken aandrang tot verzwakking van leger en vloot in Nederland en in de Koloniën. Evenals na den Munsterschen vrede van 1648 tot het noodlottige jaar 1672 weergalmen weder op het Binnenhof, als derdehalve eeuw geleden bij de Staten van Holland onder de leiding van den o. i. veel te hoog geprezen JOHAN DE WITT, de woorden *cassatie* en *reductie*. En de verwijten, na

1) Zie o. a. de valsche geschied- en staatkundige artikelen in „the Japan Weekly Cronicle” van den Belgischen hoogleeraar BLOCKHUYS (1919); in dat orgaan sînk weersproken door den Engelschen redacteur, den heer ROBERT YOUNG. Nu weder de aanval van den Leuvenschen hoogleeraar TERLINDEN „The History of the Scheldt” in het Engelsche driemaandelijksche tijdschrift „History”, onder redactie van professor POLLARD aan de Londensche hoogeschool; ten einde de openbare meening in Groot-Brittannië met geduldige volharding tot een nieuwe revisie der Limburgsche- en der Schelde-quaestiën te doordeesemen.

den vrede van Nijmegen door Prins WILLEM III in openlijke zitting gericht aan Hunne Hoog Mogendheden omtrent de verwaarloozing van de vloot en het leger, verdienen nogmaals waarschuwend in herinnering te worden gebracht.

Op 25 November 1684 verklaarde de Prins ¹⁾ op het Binnenhof dat „de *Zeemagt* van den Staat was gebragt en geraakt „in een soo jammerlijken toestand, dat men sig in cas van „nood daarvan niet soude *kunnen* bedienen”, — en 20 December d. a. v.:

„dat in gevalle UEdel Groot Mogenden souden verstaan tot „verminderinge van Militie” (d. i. de geheele krijgsmacht) „te „willen koomen, dat het dan veel beter was de gansche „Militie” (het geheele leger) „en al wat op den Staat van „Oorlog” (de begrooting) „is gebragt, af te schaffen en te „discontinnueren; want dewijle de lasten in den voorsz. „Staat van Oorlog en van de voorsz. Militie geen ander „*bul of oogmerk kunnen of immers behooren te hebben dan de „noodige bescherminge van den Lande*, dat men vervolgens „de goede ingezetenen van den Staat niet behoort te chargeeren met lasten dewelken tot haar bescherminge en „defensie dan *nóg* (noch) dienen *nog* (noch) helpen kunnen; „en dat het veel beeter is, dat die voorsz. Ingezetenen sien „en weten, dat de Regeering niet gesint of niet magtig is „haar langer protectie en defensie te versorgen, als dat men „haar soude abuseeren met een *schijn* van protectie, die in „der daad en waarheid aan haar geen de minste veiligheid „soude kunnen toebrenge sools het droevige jaar „van 1672 seer wel heeft geleert den Staat in weinige „weeken is ontbloot geweest van alle frontieren, en seeker- „lijk te grond soude zijn gegaan, indien den Almoogenden „God uit syne grondelooze barmhartigheid niet door visible „miraculen het overschot hadde gesalveert”

Sinds den vrede van Utrecht in 1713 werden de meest nadrukkelijke vertoogen van den Raad van State tot instandhouding van leger en vloot in den wind geslagen; de gevolgen waren verlies van Staats-Vlaanderen, Bergen op

¹⁾ Register van Holland en West Friesland — 25 November en 20 December 1684, folio's 636 en 732.

Zoom en Maastricht gedurende den Oostenrijkschen erfopvolgingsoorlog; in November 1785 de smadelijke afkoop der onrechtmatige eischen van keizer JOZEF II; in Januarij 1795 gingen Neerlands welvaart en zelfstandig bestaan door verwaarloozing van de strijdkrachten, ontrouw en verraad in de armen van de vrijheidsmaagd te loor. Vijftien jaren later verdween Neerlands vlag van de wereldzee!

De anti-militairisten in ons land beroepen zich op de machtige gedachte van den Volkenbond, welke doorden wereldborlog weer is naar voren gebracht. Gelukkig erkent de voortreffelijke memorie van toelichting — waarvoor wij onzer regeering gaarne hulde bieden — op het daartoe aan de Kamers ingediende wetsontwerp, dat indien de Volkenbond slaagt en alle landen vast omvatten, *toch een Nederlandsche strijdmacht niet kunne worden ontbeerd*, om zoo noodig deel te nemen aan internationale wapenactie, om den eersten aanval van een binnendringenden vijand af te slaan, om in verband met de ligging van het land onze onzijdigheid te handhaven. Alleen kan 't afhangen van de organisatie, welke de mogelijkheden aan de militaire actie van den bond zelf zullen geven en van de invoerbaarheid der voorstellen nopens inkrimping van bewapening (artt. 8 en 9), *of en in hoeverre onze strijdmacht, leger en vloot, een ander karakter moge erlangen dan ze thans bezitten: doch vermindering, genee.*

Bij de verplichting van elken deelnemer om eventueel doortocht te verleenen aan de strijdkrachten van ieder lid van den bond, dreigt ook Nederland het gevaar *het tooneel van den strijd te worden*, met alle daaraan verbonden gevolgen.

Ons speelt voor den geest, bij het nogmaals opgedoemde ideaal van de Heilige Alliantie ¹⁾, in September 1815 op de Catalaunische velden aan de Marne door tal van vorsten en door 150000 Russische krijgers bezegeld, thans door enkele diplomaten in het „Pavillon del'Horloge" te Versailles gesloten, het lot van dien vroegeren Volkenbond en Neerlands eigen ondervinding daarvan. Wij kunnen daarin niet anders zien dan een herinnering aan den Staten-bond en den raad van

¹⁾ Zie het Algemeen Handelsblad Avondblad Derde blad van 28 Juli 1919 no. 29584.

afgevaardigden (amphictyonen) in het oude Griekenland; aan de afkondiging van den eeuwigen landvrede op het einde van de vijftiende eeuw door keizer MAXIMILIAAN; aan gelijke pogingen van KAREL V tegen het eind van zijn regeering, en aan de gedenkschriften van SULLY ruim vijftien jaren later; aan de leer van BERNARDIN DE ST. PIERRE, die eveneens kort voor de Heilige Alliantie droomde van eeuwigen vrede. Dezelfde beweegredenen leidden in 1899 op voorstel van tsaar NICOLAAS II tot het internationale vredes-congres op het Huis ten Bosch, daarna elders, in 1907 nogmaals op ons Binnenhof; in Augustus 1913 tot de opening van het Hof van arbitrage. Nog geen jaar later sloeg de vreeselijke wereldbrand uit, een strijd van 32 tegen 4. Zullen wij dan nog gelooven aan duurzame vreedzame regeling van internationale verschillen? Het grondkenbeeld van ALEXANDERS staatkundig evangelie in 1815 was een internationale wetgeving op christelijken grondslag, die alle gezindten, Grieken, Katholieken, Protestanten en Anglicanen, zou vereenigen tot dezelfde beginselen van rechtvaardigheid en van liefde, langs dien weg tot behoud van den eeuwigen vrede. De „Sainte Alliance” was uitsluitend gegrond op de beginselen van den christelijken godsdienst. De tegenwoordige Volkenbond draagt uitsluitend een staatkundig karakter, eenerzijds een verbond van de overwinnende mogendheden — met uitsluiting voorloopig van de overwonnenen — bestemd om de verwezenlijking van bepaalde doeleinden harerzijds, uit den strijd en de overwinning geboren, te bevorderen; anderzijds een algemeene staatkundige organisatie der volken tot verzekering eener vreedzame, op het recht gebouwde internationale samenleving. Behalve Groot-Brittannië zijn in 1815 alle Europeesche groote mogendheden, schier alle kleinere staten, ook Nederland, tot de „Sainte Alliance” toegetreden. En de uitkomst? Sinds 1815 tot heden, d.i. binnen ruim een eeuw, boekte de wereldgeschiedenis alleen in Europa ruim vijftig oorlogen. Nederland leed in 1831 en '32 door de geenszins ten volle gerechtvaardigde Fransche en Britsche tusschenkomst in Zuid-Nederland, onder de laatste stuiptrekkingen van het Heilig Verbond.

Toch mogen deze ondervinding ons volk niet van aansluiting bij den Volkenbond weerhouden: ware 'tenkel tot beschaming van de reeds genoemde Duitsche wijsgeeren, die Germanië hebben vergiftigd, geheel ten val gebracht door hunne valsche leer van „macht boven recht”; om mede te werken aan de verwezenlijking van het tegenovergestelde ideaal, waardoor onze natie deels aan den dooden-dans sinds 1914 is ontsprongen. Maar daarbij is 't onmisbaar om **waakzaam en weerbaar** te blijven: liefst met invoering van algemeenen weerplicht.

Daarom eere aan onze jongeren ter zee en te land, die het gevaar van het anti-militairisme helpen bestrijden, der natie tot verzekering onzer weerbaarheid, tot behoud van vloot en leger en hun goed beheer — het huidige belangrijke vraagstuk tot instelling van een departement van Landmacht met hunne kennis en ondervinding voorlichten: enkele dagen geleden de Luitenant-ter-zee 1ste klasse A. VAN HENGEL in een bijeenkomst der Marine-Vereeniging te Helder, heden avond de Kolonel TONNET.

Bovendien verscheen juist heden een aflevering van het aan het Nederlandsch Zeewezen gewijde tijdschrift, waarin de bekwame oud-Kapitein-ter-Zee H. HERMAN de crisis bij het departement van Marine kernachtig bespreekt ¹⁾. Het drama der „kruisers” bij dat departement en in de Tweede Kamer leert opnieuw, dat geen leidende gedachte bestaat omtrent het zoo belangrijke vraagstuk der verdediging van Indië en de rol, welke de vloot daarbij zal hebben te vervullen. Onder onze grondwet bestaat slechts één middel om te voorkomen, dat een bewindsman onbesuisd afbreekt, wat zijn voorganger met zorg heeft opgebouwd, namelijk uitvoerige plannen tot aanbouw van schepen, aankoop van materiëel e. d. g. *bij de wet vast te leggen*. In elk geval dient eerst vast te staan, wat men voor de verdediging van het eigen land en voor de defensie der koloniën verlangt.

Het betoog van kolonet TONNET is actueel en van belang

¹⁾ „Het Nederlandsche Zeewezen” van 16 Januari 1920: „Crisis bij de Marine”.

voor de regeering; welsprekend, opgewekt, hier en daar prettig ondeugend, vooral leerrijk door zijn moraal in drie woorden —

Man, plan en regeering één,

met een toelichting van veertig bladzijden druks. Meerdere daarvan (o.a. de bladz. 121 en 150) toonen bovendien het groote nut van onze militaire attachés bij vreemde rijken. TONNET zag in Londen de groote kracht, uitgaande van de aldaar met de belangen van „Navy” en van „Trade” belaste staatslieden.

Voorts zijn de door hem, door vóór- en tegenstanders ontwikkelde denkbeelden leerrijk voor niet- of min deskundigen onder onze volksvertegenwoordigers, die in 's lands vergaderzaal verkeerde, deels onhoudbare stellingen verkondigden.

Waar thans door velen ernstig wordt gewerkt aan de oplossing van de stelling „één Departement van Landsverdediging”, ook dezerzijds in 1918 openlijk voorgestaan ¹⁾, acht ik 't een voorrecht mij in groote trekken met den inleider te kunnen vereenigen: te meer wijl onze geschiedenis reeds meerdere gelukkige voorbeelden bevat van marine en leger onder ééu beheer, zoodat historische momenten de waarde van een departement van landsverdediging bevestigen.

Dr. A. KUYPER en zijn kabinet, waarin volgens kolonel TONNET ernstig sprake is geweest van samensmelting der departementen van oorlog en marine, waren nog ver te zoeken, toen de eigenlijke opper-directie van leger en vloot reeds tweemaal, van 1815 tot '18, daarna weder van 1830—'39, vooral dit laatste met schitterend gevolg, was gevoerd ²⁾.

Op 29 Juni 1815, dus eukele dagen na den slag van Waterloo en terwijl de tegen keizer NAPOLEON I verbonden legers oprukten naar Parijs, werd de PRINS VAN ORANJE, hoewel gewond liggende te Brussel, belast met de opper-

¹⁾ „Waakzaam en Weerbaar” bladz. 74.

²⁾ De in de IIIe Aflivering van het Orgaan van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap 1919—'20 op blz. 114 o.a. vermelde jaren zijn onjuist.

directie der zaken van oorlog van het Vereenigde Koninkrijk, met splitsing van het departement van oorlog in twee hoofd-afdeelingen onder graaf VAN DER GOLTZ, commissaris-generaal, hoofd der 1ste-, den intendant-generaal PIEPERS, hoofd der 2e afdeeling. De onder 's prinsen bevelen gestelde minister van marine was mr. J. C. VAN DER HOOP. Pas op 1 Maart '18, na geheelen afloop van den roemrijken veldtocht, terugkeer van onze krijgsmacht op voet van vrede en den doormarsch van tal van vreemde contingenten door ons land, aanvaardde de heer PIEPERS de leiding van het oorlogsbestuur.

In Augustus 1816 had de zware tuchtiging plaats gehad van den bey van Algiers, als gevolg waarvan deze alles toestond wat de vice-admiraal VAN CAPELLEN en lord EXMOUTH, bevelhebber van het Britsche eskader, van hem eischten, de slavernij der Christenen voor altijd in zijn gebied afschafte.

Nog sterker spreken de gebeurtenissen gedurende en na het commissariaat-generaal van oorlog van prins FREDERIK DER NEDERLANDEN van 1 Juli 1826 tot 1 Januari 1830, op welken laatsten datum Zijne Koninklijke Hoogheid de opper-directie aanvaardde over de departementen van marine en van oorlog: welk bestuur de prins onverpoosd tot 6 Juli '39 heeft gevoerd. Gedurende dien tijd functioneerde de vice-admiraal WOLTERBEEK als directeur-generaal voor de marine, de luitenant-generaals DE EERENS en TRIP bij opvolging als directeur-generaal voor oorlog.

Hoogst merkwaardig zijn de militaire gebeurtenissen in die jaren. Na 1826 bracht de prins een geheele vernieuwing van het militair onderwijs tot stand, waarvan de Kon. Mil. Academie te Breda het schoonste gedenkteeken blijft vormen, en werd, onder krachtige medewerking uit Nederland, de Java oorlog gevoerd, welke met de geheele onderwerping en gevangenneming van DIEPPO NEGORO eindigde.

Het ongetwijfeld zeer moeilijke bestuur over beide departementen geschiedde gedurende het oorlogstijdperk 1830—'39: het „te wapen” van October 1830, de Tiendaagsche veldtocht, welke tegenover de inconsequentien van de Londensche Conferentie rechtstreeks heeft geleid tot het zoo veel besproken

tractaat van 19 April 1839; de operatiën in Zeeuwsch-Vlaanderen, de Schelde-verdediging, het beleg van den citadel van Antwerpen en het verblijf van het leger te velde, onafgebroken tot '34, in het gunstige jaargetijde der volgende jaren tot de démobilisatie in '39.

Voormelde oorlogsjaren, en het deugdelijke bestuur van beide departementen door den heer COLIJN van 3 Dec. 1912 tot 29 Augustus 1913 strekken o. i. als krachtige bewijzen voor de wenschelijkheid der instelling van een departement van Landsverdediging. Met de sinds 1815 tot '39 en later veranderde tijds- en maatschappelijke omstandigheden behoort zoodanig departement zeker rekening te houden. Geenszins achten wij daarbij voor oorlog en marine afzonderlijke, ministers — zonder verantwoordelijkheid — spelende zelfstandige directeuren of commissarissen aanbevelenswaardig. Men voege aan den minister van Landsverdediging toe een met de sociale verhoudingen volledig vertrouwde, in de sociale wetgeving doorkneeden adviseur tot voorlichting van den alleen verantwoordelijken bewindsman. Voorts zouden wij de inspecteurs der wapens en de hoofden van dienstvakken weêr aan bedoeld departement wenschen. De voor de Marine in te richten afdeelingen en bureau's hangen geheel af van de alsvoren door de regeering te nemen besluiten omtrent de samenstelling van de Zeemacht en de maritieme verdediging van Nederlandsch-Indië 1).

Wij bepaalden ons tot hoofdtrekken, zonder in détails te treden. Al zullen wij meest waarschijnlijk de vorming van een departement van Landsverdediging voorloopig niet beleven, mogen toch de besprekingen van hedenavond onbetwistbaar het nut hebben, ons dichter bij die vorming te brengen.

Met betrekking tot enkele punten der voordracht van

1) Te raadplegen het juist verschenen belangrijke geschrift van den Vice-Admiraal F. BAUDUIN „Het Nederlandsche Eskader in Oost-Indië 1914—1916 benevens eenige beschouwingen over onze Marine.” 's-Gravenhage, MARTINUS NIJHOFF, 1920. Meer bijzonder vestigen wij de aandacht op het Voorwoord en op Hoofdstuk IV „Beschouwingen over een toekomstige Nederlandsche Marine”.

Kolonel TONNET veroorlove hij o.a. de opmerking, dat het Koninklijk besluit van 3 December 1912 geenszins een doode letter bleef ¹⁾, maar feitelijk bij Kon. besluit van 26 Maart 1914 no. 167 is ingetrokken — helaas! aangezien het vierjarige, in zooveel opzichten bekwame oorlogsbestuur van den Luitenant-Generaal BOSBOOM, het zoo kalm en beleidvol gevoerde opperbevel van de land- en de zeemacht door Generaal SNIJDERS, wederzijdsche belangstelling en waardeering van vloot en leger krachtig hebben bevorderd. De redenen van dien terugtred hebben wij nimmer begrepen, noch gedeeld.

Ten volle ons vereenigende met het betoog dat „de banden „tusschen de verdediging van moederland en de koloniën” — Oost en West — „sterker moeten worden aangehaald”, rees bij punt 7 van het defensie-programma ²⁾ de vraag, of het beding van Kolonel TONNET, dat in den Sunda-archipel de vlootbasis aan den grooten doorvaartweg moet liggen, nog mag pleiten voor straat Sunda? De onlangs afgetreden commandant van het Nederlandsch-Indische leger, de Luitenant-Generaal W. R. DE GREVE, heeft in 1898 als kapitein der genie uitéengezet, dat niet Soerabaya, maar straat Sunda zich 't meest tot vlootbasis eigende. Deze meening, in 1914 ook door den luitenant-generaal J. TH. ERMELING, oud-chef der genie in Nederlandsch-Indië, in geschrifte verdedigd, om de Zutfen-eilanden in straat Soenda als vlootbasis te kiezen, is ook nedergelegd in het rapport der Staatscommissie van 1912, waarmede de Nederlandsche regeering zich in beginsel heeft vereenigd. De omstandigheid dat met de inrichting van die vloot-basis nog veel jaren gemoed zijn, noopte den minister van koloniën om voorshands Soerabaya in meer verdedigbaren toestand te brengen, in afwachting van een nader onderzoek van straat Soenda. Middelerwijl zijn gedurende den wereldoorlog de verhoudingen in het Oosten belangrijk veranderd; Australië heeft zich krachtig ontwikkeld en de macht van Japan, Brittannia van den Grooten Oceaan, is zeer belangrijk toegenomen.

¹⁾ IIIe Aflevering, blz. 128.

²⁾ IIIe Aflevering, blz. 142.

De groote vaarweg van Europa en Noord Afrika loopt door straat Malakka. Voor het verkeer van Japan en China met West Australië, hetwelk zich al meer en meer ontwikkelt, ligt de straat Sunda te vér westelijk; daarvoor verdient o. i. een meer oostelijke richting door straat Bali of straat Lombok de voorkeur, waarbij bovendien de ontwikkeling van de haven van Makasser valt op te merken.

Acht men 't noodig, dat de vlootbasis ligt aan of nabij den grooten verkeerweg door onzen archipel, dan moeten we die basis bij de sinds kort veranderde handelsverbindingen dichter in de buurt van straat Bali vestigen. Tevens komt dan daarbij de versterking van het nabij gelegen Soerabaya ten goede.

Hoe 't voorts uit te leggen, dat „een zeegaand eskader deelname aan de *herovering* van Indië?

De zeemacht in Indië zal òf den eersten aanval van een zeker sterk overmachtigen aanvaller opvangen en daarbij waarschijnlijk op den bodem der zee terecht komen; òf, ons eskader zal den vijand doen afdeinzen: in geen dezer gevallen kan sprake zijn van *herovering*.

Evenmin kunnen wij de meening van Kolonel TONNET deelen, alsof „onze Hollandsche zeegaten de oefenschool „kunnen worden voor het zeevolk, dat naar de tropen wordt „gezonden” ¹⁾.

't Wil ons voorkomen, dat het voor een Indisch eskader en voor de havenverdediging in Nederland benoodigde materiëel dermate verschilt, dat het voor Indië bestemde zeevolk onmogelijk in Nederlandsche havens kan worden geoefend. Ook heeft de marine bij havenverdediging in Nederland geen geschut van oenig belang noodig; deze taak berust bij de kustbatterijen of bij de landmacht; de kustbatterijen van Soerabaya zijn bezet door de Marine.

Kolonel TONNET beschouwe onze opmerkingen enkel als bewijs voor de bijzondere belangstelling, waarmede wij het betrokken verslag, hedenavond door hem zoo levendig en overtuigend toegelicht, hebben gelezen en overwogen.

¹⁾ IIIe aflevering, blz. 144.

Nog niet lang geleden mocht ik, naar aanleiding der voordracht alhier van onzen bekwamen kameraad op 22 December 1916 betreffende de moderne oorlogsvoering ¹⁾ en zijne bewering, dat *de weg ter overwinning aanvangt in de Studeerkamer* — sinds opnieuw door den genialen veldmaarschalk FOCH bewezen — de spreuk toepassen „Post curam medicus olet”, d. i. de geneesheer riekt naar de verzorging: uit den tijd, toen de medici zich veelal van zalf als geneesmiddel bedienden.

Van harte wenschen wij thans Kolonel TONNET toe, dat hij zelf eenmaal, liefst spoedig, geroepen worde, aan zijne gloedvolle overtuiging van weten en kunnen,

man, plan en regeering één

uitvoering te geven. Bij zijne aanhaling van den Engelschen dichter KIPLING „Hold on” — past CARLYLE'S „The man is the mind”.

De heer VAN HENGEL: Mijnheer de VOORZITTER! Het zij mij vergund alvorens eenige woorden te spreken naar aanleiding van het betoog van den inleider, eene kleine uiteenzetting te geven.

Zooals misschien bekend is, werd Dinsdag 13-dezer in Den Helder door de Marine-Vereeniging eene vergadering gehouden, waarin door mij hetzelfde onderwerp werd behandeld als hedenavond hier aan de orde is.

Het bleek daarbij, dat mijne opvattingen werden gedeeld door het geheele bestuur der Marine-Vereeniging en door practisch alle aanwezige leden. Naar aanleiding daarvan werd mij door het bestuur, dat de uitnoodiging tot bijwonen der vergadering van heden zeer op prijs stelde, verzocht om namens de Marine-Vereeniging van de bedoelde opvattingen hier te doen blijken. Ik kwijt mij daarvan gaarne en verzoek u dus in hetgeen ik zal te berde brengen niet alleen te zien de meening van den luitenant ter zee VAN HENGEL, doch in de eerste plaats het oordeel der Marine-Vereeniging.

¹⁾ Orgaan 1916—1917, blz. 253.

Ik zal het vraagstuk uit een marine-oogpunt bekijken en zooals daarbij zal blijken, ben ik het in veel opzichten eens met den inleider, ook waar het betreft punten van cardinaal belang; toch is mijne conclusie, dat instellen van een Departement van Landsverdediging niet gewenscht is. Een en ander zal ik nu ontwikkelen.

Het is mij opgevallen, dat, wanneer ik met personen, niet tot de Marine behorende, sprak over een Departement van Landsverdediging en daarbij de meening uitte, dat instelling van zulk een departement niet in 's Lands belang zou zijn, ik bijna onveranderlijk te hooren kreeg, dat een marine-officier natuurlijk niets voor dien maatregel kan voelen, omdat de Marine zou vreezen hare zelfstandigheid te verliezen.

Het zou mij niet verwonderen, als velen der hier aanwezigen ook zoo dachten en toch is deze uiting merkwaardig genoeg om er even bij stil te staan. Want waarom moet nu juist de Marine bang zijn hare zelfstandigheid te verliezen en niet het Leger? Het antwoord is gemakkelijk te geven, men voelt intuïtief, dat de practijk waarschijnlijk zal worden, dat men krijgt een Departement van Landsverdediging in naam en in werkelijkheid een Departement van Oorlog, dat naast andere onderdeelen ook de Marine beheert of . . . overheerscht.

Nu is daartoe alle aanleiding. Het bedrijf der Marine in Nederland is klein, bij de verdediging komt de hoofdtaak aan het leger en bij de kustverdediging speelt de Marine eene ondergeschikte rol. Dit moet ook zoo zijn, in dat opzicht deel ik volkomen de inzichten van den inleider. Hadden wij geen Koloniën, dan was voor een land als het onze alles te zeggen voor het instellen van een Departement van Landsverdediging, sterker nog, het zou er waarschijnlijk reeds zijn. Nu vindt men zulk een lichaam ook inderdaad alleen in landen zonder koloniaal bezit, zooals Denemarken, door den inleider reeds genoemd, en Oostenrijk-Hongarije en Duitschland gaat er ook toe over nu het zijn Koloniën kwijt is.

De inleider meent, dat sommigen zullen opmerken, dat in Denemarken de toestand anders is, omdat Oorlog ongeveer

12 millioen en Marine slechts 7 millioen vorderen en vervolgt dan, dat de moeilijkheden meer schuilen in den aard dan in den omvang van de diensten, terwijl de geaardheid toch in beide landen dezelfde zal zijn. Neen, Mijnheer de Voorzitter, maar mijne meening is juist door het feit, dat Nederland uitgestrekte Koloniën bezit en Denemarken niet, een zoo geweldig verschil tusschen de situatie dier beide Rijken geschapen, dat in het hier besproken verband elke vergelijking mank gaat en zelfs gevaarlijk is.

Onze uitgestrekte Koloniën behooren in eerste instantie te worden verdedigd door de vloot, zooals door den inleider zoo overtuigend werd aangetoond. Hoe die vloot moet zijn samengesteld laat ik in het midden. Maar in elk geval is de rol der Marine in Indië eene geheel andere dan aangegeven door het begrip kustverdediging in den meest engen zin, zooals we dat bij de verdediging van Nederland kennen. Eene Marine, die uitsluitend dient voor het werk, dat aan de zeemacht in Nederland is opgedragen, verdient eigenlijk den naam zeemacht niet en mag gevoegelijk beschouwd worden als aanhangsel van het leger. Hieraan vasthoudende komt men tot opvattingen als van den Franschen Minister van Marine PONTCHARRAIN, die omstreeks 1693 die dure Marine, die toch alleen maar diende tot dekking van de kust, wilde afschaffen en vervangen door 25000 man infanterie en 4000 ruiters. Ook in Duitschland beschouwde men aanvankelijk de Marine als eene uitbreiding van het leger, doch men heeft daar de wrange vruchten geplukt van het miskennen van het begrip macht ter zee en van de continentale visie van de hoogste leiding.

Gelukkig echter is de voornaamste taak der Nederl. Marine eene heel andere en veel verder strekkende dan kustverdediging, en wel de maritieme verdediging van Nederlandsch-Indië. De eischen, die hierdoor worden gesteld, drukken hun stempel op de geheele inrichting der marine-organisatie. Het beheer der Marine behoort zich te richten naar dat voornaamste deel van haar bedrijf. En nu zou ik U willen vragen: is het logisch, om als gevolg van het feit, dat een zeer ondergeschikt deel van de taak der Marine samengaat met de

belangen, die het Departement van Oorlog verzorgt, het geheele Marinebeheer samen te smelten met dat van het Leger? Het antwoord kan niet anders zijn dan ontkennend.

De inleider bepleit deze samensmelting vooral uit een oogpunt van bezuiniging, terecht wordt op pag. 135 opgemerkt, dat terwille van de samenwerking die maatregel niet noodig is. Naar ik meen bevestigt de practijk der jaren 1914—1919 deze zienswijze.

Doch ik zie niet in, hoe het samenvoegen van 2 grootheden, voor wie zoo zeer verschillende plichten zijn weggelegd, die ook in wezen zoo verschillend zijn en onvermijdelijk altijd zullen blijven, tot financieele bezuiniging kan leiden.

De eenige overeenkomst tusschen de twee organisaties is, dat beide in het bijzonder tot taak hebben de bescherming van Nederlands rechten en belangen, maar we zagen zoo duidelijk in den grooten oorlog, dat de hulp der burgerlijke bevolking voor het voeren van den strijd even onmisbaar was als de militaire macht. Is dit nu een reden om ook ter wille der oorlogsvoorbereiding sommige burgerlijke organisaties te vereenigen met het beheer van militaire en maritieme middelen? Neen natuurlijk, de zoo onmisbare eenheid wordt verkregen, doordat de geheele Regeering één homogeen lichaam is met ééne gezamenlijke militaire overtuiging, één defensieprogramma. Het is verkeerd te denken, dat een Minister van Oorlog en een Minister van Marine zijn Departement kan beheeren uitsluitend naar persoonlijk inzicht, los van de opvattingen van andere leden van het Kabinet. In de lijn der gemeenschappelijke opvatting worden verschillende Departementen door verschillende Ministers beheerd en zoo beschouwd is er geen reden voor de bewuste samensmelting.

Nu kom ik tot een belangrijk punt. Door het instellen van een Departement van Landsverdediging bestaat veel gevaar, dat men als het ware automatisch zal komen tot splitsing der vloot in eene Marine voor Nederland en eene voor Indië, ook al heeft die gedachte aanvankelijk niet voorgezet.

Alvorens dit nader aan te toonen moet ik allereerst mijne instemming betuigen met de woorden, die de inleider over

die splitsing zegt: „De scheiding der Marine is een fout.” Dat is kort, duidelijk en juist. Het is met het oog op den tijd niet mogelijk voor deze stelling volledige bewijzen aan te voeren. Mocht iemand nog argumenten dienaangaande wenschen te vernemen dan zou ik willen verwijzen naar het verslag mijner inleiding in de vergadering der Marine-Vereeniging op 13 dezer, dat binnenkort in druk zal verschijnen. Splitsen der Marine beteekent het scheppen van 2 niet levensvatbare organisatiën.

Echter nog een enkel woord naar aanleiding van het betoog van den Majoor VAN DAM VAN ISSELT. Indien ik goed heb gehoord bepleit deze spreker splitsing van materieelder marine, eenheid van personeel. Ik aarzel niet te verklaren, dat deze combinatie onmogelijk is. Elke splitsing in materieel is uit den booze. De marine is een verplaatsbare macht, die verplaatsbaarheid stelt haar in staat in te grijpen op elk punt van den aardbol waar Nederlandsche belangen worden bedreigd. Maar die verplaatsbaarheid is gekocht door vele offers, en dus moeten we alles er uit halen wat er in zit en kan het niet logisch zijn een deel der vloot te binden aan Nederland, een ander deel aan Nederlandsch Indië.

Dreigt gevaar in Nederland dan moet de hoofdmacht in Nederland zijn geconcentreerd; is Azië het stormcentrum dan dient daarheen het zwaartepunt der vloot te worden verlegd. Concentratie, grondslag van alle krijgskundige combinaties is het best gediend door het handhaven van de eenheid der vloot. Hulp verleen en aan Indië door een deel der vloot van uit Nederland is volstrekt niet illusoir. Immers we gaan, sprekende over de verdediging van Nederlandsch-Indië uit van de premisse, dat een aanslag tegen Indië altijd zal gaan gepaard met een conflict tusschen verschillende groote mogendheden. Een of meer daarvan zullen, omdat hare belangen met de onze evenwijdig loopen, zeer zeker aan onze zijde staan. Stel, dat dit het geval is met Groot-Brittannië, dan is er geen enkele reden, waarom niet onze onderzeebooten vanuit Nederland naar Indië zouden worden gedirigeerd. De reis van *Hertog Hendrik* met *Noordam*, *Bengkalis* en *Tabanan* was wellicht nog moeilijker.

Nog meerdere argumenten zijn aan te voeren, doch ik zal hierover niet verder uitweiden; om deze speciaal maritieme zaken goed te doorgronden is het noodig, dat men studie heeft gemaakt van zee-krijgskunde.

Het verheugt mij buitengewoon, dat de inleider hier zoo kernachtig zijne meening heeft geuit, vooral omdat de eenheid der zeemacht in mijne oogen voor de marine is eene zaak van leven of dood. Indien eenig deel van het Rijk wordt aangevallen is de verdediging daarvan imperiaal belang en nooit een zaak, die maar moet worden beredderd alleen door dat bedreigde deel.

Daarom wijs ik ook af elke vereeniging van Departement van Marine en Koloniën. Dit leidt onvermijdelijk tot verdeling der vloot; de gedachte aan eene vloot in Indië met detachering naar Nederland is bovendien nog uitgesloten door de geweldige kosten. Zoodra Indië zichzelf kan verdedigen, en zelf al het benoodigde personeel kan leveren, moet Indië ook zijne eigen vloot hebben; doch zoover zijn we nog lang niet!

Het Kon. besl. van 3 Dec. 1912 Stsbl. No. 363 tot instelling van een Departement van Landsverdediging beoogde geen splitsing der marine; de organisatie was blijkens hetgeen de inleider op pag. 125 mededeelt, aldus gedacht, dat rechtstreeks onder den Minister zouden komen 3 autoriteiten, n.l. een commissaris voor Oorlog, een commissaris voor Marine en de chef van den algemeenen staf der landsverdediging. Deze laatste is natuurlijk een hoofd- of opperofficier van het leger. Maar, Mijnheer de Voorzitter, ik vraag Uw bijzondere aandacht voor hetgeen we verder nog vernemen, n.l. dat de marinestaf de plaats zou behouden, die hij steeds had ingenomen in het eigen departement, plaats, die rekening hield met de veelzijdige werking van den marinestaf op allerlei gebied. Hier rammelt iets, want het streng doorvoeren van dien algemeenen staf der landsverdediging en het behoud van de positie van den marinestaf aan het Departement van Marine zijn onvereinigbaar.

Daar, voor zoover mij bekend, de bewuste plannen niet in extenso zijn gepubliceerd, is het niet mogelijk de details

te kennen, maar ik heb mij afgevraagd, hoe men wel tot dit schema kon zijn gekomen; ik vond slechts ééne oplossing en wel deze, dat men aanvankelijk heeft gedacht aan eene organisatie, waarbij de marinestaf werd losgemaakt van het Departement van Marine en Chef marinestaf en Chef G. S. naast elkander werden geplaatst uitsluitend onder den Chef van den algemeenen staf. Daarna moet men echter bespeurd hebben, dat op deze wijze de maritieme verdediging van Ned. Indië niet voldoende werd verzorgd, en heeft men nog even bepaald, dat de marinestaf toch zijn plaats aan het Departement van Marine zou behouden. Maar daarmee wordt het heele systeem van één algemeenen staf derlandsverdediging aan het wankelen gebracht. Ik weet niet, of deze veronderstelling juist is, doch ik zie geen andere verklaring. Ter verduidelijking van vorenstaande bewering diene het volgende:

Nemen wij het geval aan, dat de chef van den marinestaf geheel ressorteert onder den chef van den algemeenen staf, wat op het eerste gezicht inderdaad logisch lijkt, want onder deze autoriteit zouden dan staan naast elkaar en in dezelfde verhouding de chef van den generalen staf en de chef van den marinestaf. Dan moeten dus alle zaken betreffende de maritieme verdediging van Ned. Indië door den chef marinestaf ter beslissing en voordracht aan den Minister worden voorgelegd aan den chef van den algemeenen staf. Nu is het te verwachten, dat deze autoriteit niet geheel ter zake kundig zal zijn. Bovendien is het soms noodig, datter wille van Indië maatregelen worden genomen, die niet geboden zijn door de verdediging van Nederland. Zullen deze voorstellen altijd de juiste waardeering vinden bij den chef van den algemeenen staf, wiens hoofdzorg speciaal de verdediging van Nederland geldt? Ongetwijfeld hebben wij den grootsten eerbied voor den ruimen blik van deze autoriteit, doch het is niet anders dan begrijpelijk, dat de bedoelde maatregelen soms iet of wat op den achtergrond zullen geraken.

Doch hiermede wordt geraakt aan een levensbelang der marine, juist die verdediging van Indië is de hoofdreden van haar bestaan!

Nu zou de chef van den marinestaf ook kunnen ressorteeren onder den commissaris voor marine. Ook dan heeft die chef niet het oor van den Minister, voorwaarde, die, zooals ik nog zal releveeren, echter noodzakelijk vervuld moet worden. Men voelt wel, dat de geschetste organisatie niet voldoende rekening houdt met de belangen van de maritieme verdediging van Ned.-Indië; die belangen zullen in de knel komen en het einde zal zijn ontevredenheid over den gang van zaken, die leidt tot splitsing, al heeft men dit van te voren niet bedoeld.

Ook de inleider voelt, dat dit het zwakke punt der organisatie is, want hij zegt op pag. 126, sprekende over dit Kon. besluit o. a.: „wat ik heel ongelukkig vond, was, dat „*heel achteraan* de omschrijving van de taak van het nieuwe „departement de woorden waren *aangehecht*: samenstelling „van de zeemacht in Ned.-Indië! Doch hoe dit zij, het stond „er ten minste”.

Ja zeker, Mijnh. de Voorzitter, het stond er, maar naar mijn begrip was het niet voor niets, dat zoo als het ware aan de haren er bijgesleept, nog juist op het laatste nippertje vermeld werd, hetgeen voor de marine is de reden van haar bestaan. De verzorging van die groote belangen was niet voldoende verzekerd.

Nu is bezuiniging ongetwijfeld noodig en die kan verkregen worden door afschaffing van alles wat onnut is, door de vredesorganisatie zoo klein mogelijk te maken en door het scheppen van eene krachtige marine-reserve zoowel hier te lande als in Indië. Maar verkeerd zou het zijn die bezuiniging te zoeken door het in het leven roepen van een systeem waarbij de verdediging van Ned.-Indië op den achtergrond wordt gedrongen. Terecht zegt ARCHIBALD HURD: „There is one thing more costly than war, and that is a hasty and shortsighted policy in economy and armament”.

Doch het Departement van Landsverdediging zit in de lucht zegt de inleider en ik stem daar volkomen mee in, maar ik geloof, dat het komt, doordat enkele voordeelen voor ieder duidelijk zijn, de nadeelen, hoewel overheerschend, minder aan de oppervlakte liggen. Er is trouwens nog een reden: na dezen oorlog wil men nu eenmaal iets nieuws, iets anders.

Ook in Groot Brittannië is de vraag ter sprake gekomen, of het niet mogelijk zou zijn, de 3 departementen Oorlog, Marine en Lucht tot één geheel te vereenigen onder één Minister van Defensie. Men stelde zich dan voor, dat aan het hoofd van elk der 3 afdelingen van het nieuwe Departement een undersecretary kon komen. CHURCHILL, Minister van Oorlog en ad interim van Lucht ontried dit ten sterkste, omdat naar zijne ervaring de minister, politiek leider van het departement, rechtstreeks moet kunnen overleggen met den Chief Soldier, den Chief Sailor en den Chief Airman, m. a. w. met den Chef van den Generalen Staf, den Chef van den Marinestaf en den Chef van den Luchtstaf. Hij acht het inlasschen van een schijf daartusschen ontoelaatbaar. En daarom wees ik er reeds op welk gebrek kleefde aan de plannen van 1912, daar volgens dat schema rechtstreeks en stelselmatig overleg van Minister met Chef Marinestaf was uitgesloten. De goede werking der Marine werd daardoor bedreigd. De juist aangehaalde opinie berust op veel ervaring, daar CHURCHILL ook geruimen tijd Minister van Marine is geweest en dus de „Fighting Departments” door en door kent.

Intusschen ben ik het geheel met den inleider eens, dat instelling van een Rijks Generalen Staf waarin Ned. leger, Ned.-Ind. leger en Marine vertegenwoordigd zijn, alle aanbeveling verdient, wellicht is hierdoor bezuiniging mogelijk, doch met die instelling behoeft volstrekt niet samen te gaan samsmelting van het Departement van Oorlog en van Marine. In mijn oogen is, zooals bleek, dit laatste niet wenschelijk, bezuiniging is daarvan niet te verwachten. Op grond van het vorenstaande is mijne meening aldus:

1°. Het aandeel der Marine bij de verdediging van Nederland is slechts een ondergeschikt deel van haar taak; deze toch is in de eerste plaats de bescherming van Nederland's rechten en belangen buiten Europa. Het is dus niet logisch om als gevolg van het feit, dat een klein onderdeel van de taak der Marine parallel loopt met de belangen, die het Departement van Oorlog verzorgt, die twee departementen tot één geheel te vereenigen.

2°. Indien men om eenige reden toch overgaat tot instelling van een Departement van Landsverdediging is het bepaald noodzakelijk de organisatie zoodanig vast te stellen, dat een rechtstreeks en stelselmatig overleg bestaat tusschen den Minister en den Chef van den Marinestaf.

3°. Instellen van een Departement van Landsverdediging mag niet leiden tot splitsing der zeemacht in eene Marine voor Nederland en eene voor Ned.-Indië.

4°. Aanneming der motie BOMANS is derhalve naar mijne overtuiging juist omdat zij aanstuurt op scheiding der Marine, zeer beslist in strijd met 's Lands belang.

De heer MERENS. Mijnheer de Voorzitter! Waar ik in de vorige vergadering van deze vereeniging het denkbeeld van een *Rijksverdediging* tegenover Landsdefensie heb te berde gebracht, verheugt het mij buitengewoon voor dit denkbeeld een medestander te hebben gevonden in iemand van zoo groote reputatie als de Kolonel TONNET, die hetzelfde idee verdedigt onder den naam „imperial defence”. Hij denkt zich deze als een schakel in de „imperial defence of the British Empire.” Met het oog op den beschikbaren tijd kan ik op dit laatste denkbeeld niet meer ingaan; alleen wil ik u verwijzen naar het standaardwerk van Prof. VAN HAMEL „Nederland tusschen de Mogendheden”. In dit werk wordt op onovertrefbare wijze de voortdurende belangengemeenschap tusschen de Britsche en Nederlandsche rijken in den loop der eeuwen aangetoond ondanks de herhaalde wrijvingen die zich tusschen beide rijken steeds hebben voorgedaan. Nederland heeft Engeland noodig, omdat dit laatste rijk onze havens en riviermondingen en den weg naar onze Koloniën beheerscht; Engeland heeft een meer dan vriendschappelijke gezindheid van Nederland noodig, omdat de monden van Rijn en Schelde en de Koloniën, die den weg van den Indischen Oceaan naar de Pacific beheerschen en een brug vormen tusschen Engelsch-Indië en Australië, met het oog op het Engelsche imperiale belang in handen moeten zijn van een kleine onafhankelijke, blanke natie.

Het Britsche rijk zou niet kunnen dulden, dat onze kusten

onder den invloed komen van een groote continentale mogendheid, evenmin dat onze koloniën in andere handen zouden zijn dan van ons of van het Britsche Rijk zelf.

In verband nu met de „imperial defence” van ons Rijk, acht de heer TONNET het dringend noodig, dat onze Marine als één geheel blijve bestaan; zeer terecht, want het verdeelen van onze toch reeds zoo zwakke weermacht ter zee in twee nog zwakkere stukjes zou een zoo groote organisatorische fout zijn, dat de verdediging van ons overzeesch rijk daaraan vermoedelijk zou te gronde gaan.

Maar nu verwondert het mij, dat de heer TONNET in zijn „14 punten” niet ook de andere daarmee gelijklopende consequentie heeft getrokken, n.l. dat ook de beide legers, het Nederlandsche en het Indische, niet meer gescheiden naast elkander mogen voortleven. Holland is een kleine natie met een klein leger in het moederland en een zeer kleine troepenmacht in Nederlandsch Indië en toch houdt dit land er de zeer kostbare luxe op na van twee geheel gescheiden officierskorpsen, waarvan het eene korps niet gedurende het geheele jaar een voldoende inspannenden werkkring heeft en van het andere korps voortdurend een groot percent „met verlof in Nederland”, hetzij wegens ziekte of wegens langdurigen dienst, werkeloos rondloopt om te bekomen van den inspannenden en te langdurigen tropischen dienst.

Het groote Britsche rijk heeft één korps Europeesche officieren, al zijn er ook enkele speciale „colonial officers”.

Meerdere eenheid voor de beide officierskorpsen is voor het Nederlandsche rijk dringend noodig, al behoeft die eenheid niet denzelfden vorm aan te nemen als in het Britsche imperium.

Één officierskorps voor Nederland en Koloniën verlicht den dienst in de tropen door vermindering van de tropische dienstjaren en voorkomt daardoor de spoedige veroudering van officieren in Indië, geeft belangrijke besparingen, verjongt het korps Nederlandsche officieren wegens mogelijkheid van pensioneerding op jongeren leeftijd, schiept een breederen blik bij beide officierskorpsen en brengt de zoo dringend

noodige afwisseling in het leven van den troepenofficier.

En het tot stand brengen van die eenheid is vooral op *dit* oogenblik noodig, omdat anders de geest van het korps beroepsofficieren in Nederland zeer ernstige gevaren dreigen.

Na dezen oorlog zal zeer zeker een tijd van diepe militaire depressie volgen; dit leert ons de geschiedenis. Het was het geval na 1648 — met de daaropvolgende straf in 1672 — in 1713, samengaande met de teruggang van de natie op alle gebied, na 1815 samengaande met de klein burgerlijke benepenheid, die het grootste deel der 19e eeuw kenmerkte. Ook thans komt die depressie, al zullen wij er over een kwart of een halve eeuw, door de noodzakelijkheid gedwongen, wel bovenuit komen, omdat thans de geest van het volk wakkerder is dan in 18e en 19e eeuw.

Maar voorhands hebben wij rekening te houden met die depressie en wij mogen niet als de struis den kop in de veeren steken om toch vooral de waarheid niet te zien. Men moge er van militaire zijde tegen strijden, een verzwakking van ons leger tot beneden de grens van de paraatheid is te wachten, een belangrijke inkrimping van het beroepskader is zeker, de vooruitzichten zullen jammerlijk zijn, de werkkring verre van opwekkend. Een belangrijke depressie van den geest van het kader is zonder twijfel te verwachten, wat zeker een van de ernstigste slagen is, die een leger kan treffen en daartegen zie ik maar één middel; geregelde dienst in overzeesch Nederland.

Dan vindt ook het Indische leger in het korps officieren in Nederland een belangrijke reserve, die dringend noodig kan zijn als in Azië gevaar dreigt; thans zou het mogelijk kunnen zijn, dat onze koloniën in ernstige moeilijkheden komen, zonder dat één Nederlandsch officier de hand tot hulp nitsteekt.

Ik weet, dat het denkbeeld van een vereeniging der officierskorpsen bij geen van beide veel sympathie heeft, maar het landsbelang gaat voor en natuurlijk bedoel ik ook niet een samensmelting van de thans bestaande officierskorpsen. Jeder thans dienend officier heeft een overeenkomst met den Staat, waardoor hij niet anders dan vrijwillig in het

andere deel van het Nederlandsche rijk dienst behoeft te doen; ik heb dan ook het oog op het jongere geslacht.

Als overgang zou men voorloopig het Nederlandsche beroeps-officierskorps *niet* meer moeten aanvullen, dus geen cadets benoemen voor den Nederlandschen dienst; daartegen zou men aspirant-officieren voor het Indische leger in grooter aantal moeten aannemen dan voor den Indischen dienst alleen noodig is en meer gebruik moeten maken van detachering van Indische officieren bij de Nederlandsche landmacht.

Deze maatregel is ook noodig om de belangen van het bestaande Nederlandsche officierskorps, die toch al zoozwaar bedreigd zijn, niet door opdringing van beneden nog sterker te schaden dan al noodig is.

Voor het onderofficierskorps ware een overeenkomstige maatregel te treffen door alleen vrijwillige onderofficieren aan te nemen voor den dienst in Nederland en de tropen (instituut der tien-jarigen).

Zodoende komt men tot een werkelijke samenwerking tusschen beide legers en daarmee tot een daadwerkelijke Rijksverdediging. Voor een Rijk als het Britsche moge de noodzakelijkheid bestaan tot scheiding van de imperiale strijdkrachten in strijdkrachten te land, te water en in de lucht; voor een klein rijk als het Nederlandsche is samenwerking van die drie soorten van weermacht mogelijk, noodig en de eenige logische oplossing.

Het bezwaar, dat Indië op zoo'n grooten afstand van Nederland is gelegen, wordt ondervangen door de omstandigheid, dat de Indische Gouverneur-Generaal — een daadwerkelijk regeerend persoon — opperbevelhebber is van Land- en Zeemacht ten Oosten van de Kaap de Goede Hoop; heeft die Gouverneur-Generaal thans te maken met de Ministeriën van Koloniën en van Marine, dan heeft hij te doen met Koloniën en Rijksverdediging. Natuurlijk moet er innige samenwerking bestaan tusschen deze beide departementen voor wat de maatregelen in Indië betreft (bij den Gouverneur-Generaal in één hand) evenals in Nederland tusschen de departementen van defensie en onderwijs.

Met een departement van Rijksverdediging — onder één

politiek minister met een directeur-generaal voor ieder der onderdeelen -- is ook veel meer de eenheid van het geheele Kabinet met de grondgedachte der defensie te verwezelijken dan thans het geval is.

Met het oog op den korten tijd nog slechts een paar opmerkingen omtrent de programapunten van den heer TONNET.

De heer TONNET pleit voor een zeegaand eskader voor de verdediging van Indië, waarmede hij *moet* bedoelen een eskader van groote schepen, niet van kleinere verkenningskruisers. Nu ben ik zelf altijd een groot voorstander geweest van een vloot van groot materieel voor Indië, maar wanneer hij daarop *op dit oogenblik* aandringt, miskent de heer TONNET toch zeker een van zijn grondstellingen, n.l. dat wij bij de organisatie van de defensie den volksgeest moeten begrijpen. Die volksgeest nu zal ons *thans* zeker geen groot materieel toestaan, weliswaar ook geen klein materieel in voldoende hoeveelheid, maar een vloot van klein materieel heeft *voor den volksgeest* het voordeel, dat men door beperking van het aantal gemakkelijker kan bezuinigen.

Daarentegen trekt de heer TONNET te velde tegen den algemeenen dienstplicht, die hij vereenzelvigt met een groot militie contingent. Maar — zooals generaal SNIJDERS reeds in de vorige vergadering uiteenzette — is juist het feit, dat door het hazardspel een deel van het Nederlandsche volk tot militairen dienstplicht wordt gedwongen, terwijl een ander deel werkeloos toeziet, terecht een der groote oorzaken van den tegenzin in den militairen dienst, die ongetwijfeld bestaat. Algemeene weerplicht is het eenige sociaal aannemelijke stelsel, maar..... dit beteekent niet persé een groot contingent. Wij kennen alvast de uitsluiting der kostwinners van den gewapenden dienst, maar de welstandsgrens is veel hooger te leggen, met dien verstande, dat alleen zij, die boven dien grens liggen, voor gewapenden dienst in aanmerking komen, in tegenstelling met het vroegere remplaçanten-stelsel, dat het tegendeel beoogde.

Die welstandsgrens kan men zoo hoog leggen, dat het contingent klein is en gemakkelijk verlagen als door meerder gevaar voor komende oorlogen een grooter contingent noodig

wordt. Men heeft dan ook het voordeel, dat het meest intellectueel ontwikkelde deel van het volk den militairen dienstplicht vervult, wat van groot belang is bij den zeer korten dienstitijd, die te wachten staat. Hetzelfde stelsel bestond in de oude Romeinsche republiek vóór de dagen van MARIUS, in de tijden van de groote Romeinsche burgerdeugd.

Bovendien is zulk een leger allicht betrouwbaarder bij binnenlandsche onlusten, terwijl bij de bepaling van de salarissen der manschappen rekening kan worden gehouden met den betrekkelijken welstand der dienstplichtigen, wat alweer besparing geeft.

Loting kan blijven bestaan, doch alleen voor hen, die zich *vrijwillig* aanmelden voor den zooveel langeren dienst bij de bereden wapens en die bovendien *daarvoor geschikt* worden bevonden; het onzedelijkheidsmotief vervalt dan en het is billijk, dat degenen, die *vrijwillig* de kans willen loopen van een veel langeren dienstitijd, daarbij ook de kans loopen van vrijstelling. Daardoor vermindert tevens weer de sterkte van het contingent.

De bestrijding van den Heer TONNET van den algemeenen dienstplicht gaat ook in tegen diens eigen principe, dat wij op de paraatheid van het leger kunnen toegeven, maar niet op de organisatie. Inderdaad, op de paraatheid van het leger zal men *moeten* toegeven aan den volksgeest — het is onjuist te trachten dit feit te verdoezelen — en men kan begrijpen, dat thans de groote meerderheid meent, dat de oorlog als zoodanig — althans voorshands — heeft afgedaan. Zij die dieper doordenken en de geschiedenis kennen, weten, dat de volkenbond slechts is geboren uit de uitputting der volken, evenals soortgelijke denkbeelden opkwamen na 1648, 1713, 1815 en gedeeltelijk zijn verwezenlijkt; zij weten ook dat als de uitputting is overwonnen, na een kwart of een halve eeuw, de oorlogsfurie weer zal losbreken, omdat de mensch slechts mensch is. Moet men dan ook voor het oogenblik door uitputting afzien van zware bewapening, we dienen te denken aan het nageslacht, dat wél met mogelijke, zelfs waarschijnlijke, oorlogen zal moeten rekening houden; waarbij we *niet meer neutraal* kunnen zijn,

omdat onze toetreding tot den volkenbond de principieele neutraliteit onmogelijk maakt.

Aan het nageslacht dienen wij na te laten een weermachtsorganisatie, die haar in staat stelt daarop voort te bouwen, een algemeenen weerplicht met dienstplicht boven een variabelen welstandsgrens voor wat het Nederlandsche leger betreft, met een volksopvoeding, die de weerbaarheidsgedachte doet leven. Zooals ik reeds in een vorige vergadering zeide, dient er dan ook een nauwe samenwerking te bestaan tusschen de departementen van verdediging en van onderwijs en dient vooral de onderwijzersstand op een hooger peil te worden gebracht om in de eerste gelederen der reserve-officieren de leermeesters en aanvoeders te leveren voor het volksleger.

De heer LAMBOUY: Mijnheer de Voorzitter. In de vorige vergadering meende ik eenige critiek te moeten doen hooren omdat de bespreking van het toen behandelde onderwerp te laat kwam. Met groote blijdschap kan ik vandaag openlijk dank brengen aan het bestuur voor de voortvarendheid waarmede het deze vergadering over een zoo actueel onderwerp heeft weten te beleggen, zoowel als aan den spreker, die in zoo korten tijd zijn onderwerp heeft weten uit te werken en aan den drukker, die het kunststukje heeft klaargespeeld, om die inleiding nog bijtijds in ons bezit te doen zijn.

Ik wil nu in de eerste plaats beginnen met den inleider hulde te brengen voor den gloed en de overtuiging waarmede hij ons zijn kijk op de zaken en zijn stelsel heeft ontwikkeld. Toch moet ik met hem van meening verschillen over de wenschelijkheid van een Departement van Landsverdediging. Het Departement van Oorlog is zóó veelomvattend en ligt zóó vol voetangels en klemmen, dat dit alleen reeds aan een *eerste kracht* de handen vol werk geeft. Als we krijgen een samensmelting volgens het stelsel-COLIJN, één Minister met twee commissarissen-generaal, dan krijgen wij een Minister die „lijnen trekt” (grootte lijnen natuurlijk) en twee andere autoriteiten die het werk doen. Vier jaar

lang groote lijnen trekken is echter geen vol emploi. Bezuiniging geeft dit stelsel niet. Deze Minister moet beheerschen de Nederlandsche landmachaangelegenheden, de marine en de geheele verdediging van Nederlandsch-Indië. Een bekwaam burger, ook al kan hij roeien en schieten, kan men voor dit ambt niet gebruiken. Hij zou een groot deel van 't ministerieel leven noodig hebben om zich er in te werken, en feitelijk onbevoegd zijn om over de verschillende technische zaken, en die zijn er zoovele en van zoo verschillenden aard, een oordeel uit te spreken. In de Kamer zal hij door een deskundige in ongelijk debat worden uit het veld geslagen. Ik zie in het Departement van Landsverdediging niets anders dan een verwatering van den invloed van den Minister op het Departement. Ook militairen beheerschen als regel *al* deze zaken niet van landmacht en marine. De bureaucratie zou hoogtij vieren. Wat we tot dusverre in dit opzicht gezien hebben van een niet-deskundig marineminister wijst er zeker niet op, dat we in die richting moeten doorgaan. Was het niet belachelijk die autoriteit te hooren zeggen, dat kruisers niet pasten in „zijn systeem”?

Heeft men toevallig een persoon die beide departementen onder zijn leiding kan nemen, dan kan men daartoe overgaan, maar het is ontactisch de combinatie als dwingend uitgangspunt te stellen. Het bewijs is thans geleverd. De man was er, COLIJN. Maar die heeft bedankt en niemand weet nu verder wie de man is. Men hoort ook geen namen noemen.

Als men er toch toe mocht overgaan het Departement van Marine te combineeren met een ander Departement, moet worden uitgemaakt of die combinatie zal plaats hebben met „Oorlog” of met „Kolonien”.

Inleider en ik zijn het volkomen eens, dat bij de Nederlandsche defensie de Marine een hoogst ondergeschikte rol speelt, in Indië daarentegen een hoogst belangrijke rol. De consequentie hiervan zou dan ook moeten zijn, dat marine ondergebracht wordt bij Koloniën en dat voor de marineverdediging hier te lande gebruik zal worden gemaakt van het talrijke marine personeel dat hier steeds aanwezig is voor opleiding, met verlof, enz. en van de zeemilitie.

De marine zou dus door ons gebruikt worden op dezelfde wijze als we de Koloniale Reserve gebruiken bij mobilisatie.

Dat is niet, zooals inleider meent, Indië losmaken van Holland. Wij staan toch ook onze zonen aan het Indische leger af. Waarom zou dit niet op soortgelijke wijze kunnen worden uitgevoerd voor de Marine?

Op deze wijze zou de eenheid van de marine behouden blijven. Of deze oplossing echter bezuiniging zou brengen is zeer de vraag.

Fusie van de officierskorpsen wil de Heer MERENS; ik voor mij voel er niet voor. Ik heb zooeven aan twee naast mij zittende officieren van het Oost-Indische leger hunne meening gevraagd. De eene zei: 't is een overwonnen standpunt, de tijd is voorbij, en de andere, minder parlementair: ik voel er geen bliksem voor.

Bij zijn stelsel van imperial defence verlegt de Heer TONNET het zwaartepunt der landsverdediging naar Indië en verwaarloost de verdediging van het Moederland voor die der Koloniën. Maar de inleider slaat hier een geheel anderen weg in dan de andere rijken, die imperial defence voeren, deze zorgen terecht dat het eigen moederland in de eerste plaats „safe” is. Zoo doet Engeland, zoo doet Frankrijk. Laat ons hun voorbeeld volgen!

Waarom thans reeds de verdediging van Nederland gebaseerd zou kunnen zijn op den Volkenbond, terwijl in Indië imperial defence moet worden gevoerd zijde aan zijde met Engeland en Australië is mij niet duidelijk. Bij het lezen van de studie van den Heer TONNET, kwam telkens de neiging bij mij op, het titelblad nog eens te bekijken om te zien of onder de naam TONNET niet stond: „vrij bewerkt naar Lloyd George” of „made in England” (*grootte vroolijkheid*). Inleider heeft zich wel op een gevaarlijk standpunt gesteld en dat verwondert mij zoo, omdat ik me nog zoo levendig herinner uit den tijd, dat ik het groote voorrecht had, onderwijs van den inleider te ontvangen, hoe ik in een studie over *een bepaald oorlogsgeval* betoogde, dat Nederland niet strikt neutraal moest blijven. Daarnaast kwam een opmerking van mijn leermeester, die veel indruk op mij maakte, luidende:

„Moeten wij dan dadelijk in het kielwater van de¹⁾ politiek nazeuler of zullen wij trachten door onze strikte neutraliteitsverklaring ons zoo lang mogelijk buiten het geding trachten te houden?” Ik zou niet zijn voor verzwakking van ons leger onder het tegenwoordige gesternte. België heeft zijn vredes- en zijn oorlogssterkte vermeerderd. In Frankrijk zegt Generaal MAITROT: „se désarmer serait un crime”.

In Frankrijk is iedereen in doodsangst voor de revanche van de Duitschers, daar binnen tien jaar een revanche-oorlog wordt verwacht. Daarom is het nu geen tijd om te berusten in de voorstellen van den Heer TONNET en een legersterkte te aanvaarden van 100.000 man, die inzake paraatheid niet aan de eischen voldoen (*applaus*). Zoolang de Volkenbond ons niet zekerheid heeft gegeven te kunnen ontwapenen, moeten we, evenals in 1914, kijken naar het Westen en Oosten, maar bovendien ook naar het Zuiden.

Naar alle zijden moeten we voorloopig paraat blijven en ons niet *onverbreekbaar vastklinken* aan een combinatie van mogendheden die tegen Duitschland is gericht. Onze ligging is daartoe te zeer blootgesteld.

Nog onlangs betoogde ik voor mijn krijgsschoolgehoor, hoe het mede aan de lezing van Kapitein TONNET van 22 Februari 1907 te danken is, dat wij geen verbond sloten met België en daardoor in 1914 buiten den oorlog bleven. Die spreker zeide zeer terecht: „Het voordeel de Rijnhavens in neutrale handen te zien, blijft voor Duitschland echter slechts zoolang bestaan als op de oprechtheid onzer gevoelens kan worden staat gemaakt.”

Deze uitspraak is en blijft juist, zoolang de mogelijkheid van den oorlog bestaat.

Uit diezelfde lezing kan men nagaan hoe weinig zeker het is, dat de momenteele kijk op politieke toestanden en op strategische waarschijnlijkheden juist is. De volgende citaten mogen dit bevestigen.

„Sedert de mogelijkheid van een actieve deelneming aan den strijd op het vaste land door Engeland binnen den kring

¹⁾ Naam van een vreemden nabuurstaat.

der beschouwingen moet worden betrokken, acht ik dan ook het gevaar voor een schending kleiner dan ooit! Een dergelijke verkrachting, zelfs als deze zich tot Belgisch gebied zou beperken, zou een juichkreet uitlokken in de Engelsche stafbureaux”

Vergelijk hiermede de inval in België in 1914!!

Het betoog van den inleider, in 1907 zoo krachtig uitgedrukt, moet ook thans nog gelden n.l.: „Den vasten wil, flankdekking voor het Oosten te blijven moeten wij toonen door een deugdelijke bescherming van alle toegangen uit Zee, waardoor reeds in vreedestijd van ons voornemen wordt blijk gegeven, elken aanval van Engeland door de Nederlanden naar Duitschland in de geboorte te smoren.”

Dit neutrale standpunt moet blijven ingenomen totdat... de algemeene ontwapening allerwege is ingeluid en tot uitvoering gekomen.

De heer SCHOON: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Aangezien naar ik uit de voordracht heb vernomen, ik de organisator in spe ben, dien kolonel TONNET op blz. 145 van het orgaan op het oog heeft, dan heeft hij op twee punten mijn kort geleden verschenen brochure bestreden. Ik meen, ook al zijn die beide punten niet de belangrijkste van zijn geschrift, dan ook het recht te mogen nemen allereerst des inleiders meening dienaangaande in het kort te weerleggen.

En dan moet ik beginnen met te zeggen, dat ik het leger een te goed hart toedraag om het geheel of half dood te willen maken. En tevens dat men den geest in het leger eerder benadeelt door het op te schepen met recruten, waaraan door gebrek aan tijd geen succes is te behalen, dan door lichteningen niet op te roepen.

Waar ik ben opgekomen voor het denkbeeld om de lichtening 1920 liefst niet en anders slechts voor een zeer klein deel op te laten komen, omdat men die menschen niet noodig heeft en daarmede een zeer belangrijke bezuiniging zal worden verkregen, zoekt kolonel TONNET de vermindering van uitgaven in verkorting van eerste-oefeningstijd tot beneden het militair toelaatbare.

In de vorige vergadering heb ik reeds op het gevaar van te zeer verkorte oefening gewezen. Wanneer men nu reeds in aanmerking neemt, dat de landstormklassen feitelijk reeds zijn uitgeschakeld en dus ook de jongste lichten noodig zal zijn om in geval van nood, hetzij in het veldleger te treden, hetzij terstond voor aanvulling gereed te staan, dan is de consequentie, dat een deel van onze soldaten in het stelsel van den inleider ongeschikt zal zijn om te velde te dienen. En dit zal erger worden naarmate meer lichten door het leger zullen zijn gegaan.

Voor het te velde zenden van dergelijke soldaten zou ik niet gaarne de verantwoording dragen.

Thuis laten van lichten sleept als gevolg na zich, dat opnieuw de Landstorm bij het leger moet worden aange-trokken. Doch ook overmatige verkorting van den eerste-oefeningstijd maakt dit onvermijdelijk. En hoe zou men dan de kosten voor het oproepen van absoluut onnoodige recruten in overeenstemming willen brengen met de ook door den inleider zoo noodzakelijk geachte bezuiniging?

In de tweede plaats protesteert kolonel TONNER tegen mijn meening, dat een volksleger niet moet worden gebruikt voor de bewaring van de inwendige orde en rust en dat de burgerwachten zoo spoedig mogelijk wedér behooren te verdwijnen. Hij stelt daartegenover zijn meening, dat op ieder staatsburger de plicht rust tot het helpen handhaven van de grondwettelijke instellingen.

Evenals door de kritiek in de N. R. Ct. wekt de inleider den schijn als of alleen bij pogingen tot revolutie optreden van leger en burgerwachten kan voorkomen. Maar kan men zich dan ook geen stakingen denken op groote schaal, die geen revolutionair karakter dragen? En toch ook daarbij kan de hulp noodig zijn van aanzienlijk meer krachten dan waarover de openbare lichamen, staat en gemeenten, thans in de politiekorpsen de beschikking hebben.

Nu wil ik allermintst zeggen, dat het bij de oprichting van de burgerwachten de bedoeling is geweest om een klasseninstituut te scheppen. In de Novemberdagen 1918

hebben de burgerwachten door hunne spontane geboorte de situatie voor een goed deel gered. Tevens wezen zij op een leemte, namelijk op het ontbreken van voldoende sterke en georganiseerde machtsmiddelen van den Staat. Maar in stede van te voorzien in deze leemte heeft men de burgerwachten gaan consolideeren en daarmee begon de fout. Wie de samenstelling van de burgerwachten kent zal zich niet meer verbazen over de woorden, door Kapitein BOEREE bij de beëdiging van de officieren van de Amsterdamsche Burgerwacht gesproken, toen hij dien dag een dag van rouw voor het Nederlandsche volk noemde, omdat die een scheiding in tweeën accentueerde. En wanneer de N.R.Ct. bijvoorbeeld de door mij voorgestane uitrusting van de Marechaussee met mitrailleurs enz. onsmakelijk noemt, dan antwoord ik daarop, dat de caponnière van de Amsterdamsche Burgerwacht het daarbij aan onsmakelijkheid verre wint.

En thans het gebruik van het Volksleger bij de bewaring van de inwendige orde en rust.

Ware men overtuigd, dat ieder den plicht zou vervullen, dien Kolonel TONNET hem zou willen opleggen, dan zou er slechts een gevoelskwestie overblijven, waarover het moeielijk valt te debatteeren. Maar daarop kan men in een volksleger juist niet rekenen en te minder naarmate men den eerste oefeningstijd verkort. Ik kan dan ook niet anders doen dan nog eens voor een te groot vertrouwen in een militieleger waarschuwen waar het het bewaren van de inwendige orde en rust geldt.

Wanneer ik thans kom tot het eigenlijke onderwerp van dezen avond dan moet ik beginnen met te zeggen, dat ik met een algemeen voorbehoud en verder voorbehoud voor de punten 3, 10 en 11 de geloofsbelijdenis van Kolonel TONNET, zoals zij daar zonder de toelichtingen ligt, geheel deel.

Wat punt 3 betreft wil ik zeggen, dat ik het thans allerminst den tijd voor veranderingen, reorganisaties en nieuwe militaire plannen acht, nu de Volkenbond juist is tot stand gekomen en de wereldistributie van bewapeningen zal gaan ter hand nemen.

De punten 10 en 11 behandelde ik reeds hiervoor.

Het front maken van den inleider tegen het thans op de spits drijven van de propaganda voor algemeenen dienstplicht is mij uit het hart gegrepen. Ook deel ik zijn meening, dat thans de organisatie van een Politieleger nog niet uitvoerbaar is. Doch ik acht het voor de toekomst de meest gelukkige oplossing van het weermachtsvraagstuk voor den Volkenbond en daarom bracht ik het denkbeeld naar voren. De N.R.Ct. die mijn conclusiën niet publiceerde, maar het zijn lezers wilde doen voorkomen of ik op staanden voet den overgang tot een Politieleger wensch, voerde dus, zooals ieder onbevooroordeeld lezer van mijne brochure zal moeten toegeven, een tendentieuze kritiek, waartegen ik hier protest aanteeken. Achteraf hoor ik dat dit een vergissing is, maar dan toch een voor mij nogal onaangename vergissing.

Kolonel TONNETS betoog heeft mij echter niet kunnen overtuigen van de noodzakelijkheid van één Departement van Rijksverdediging, dat de zorg en voor de landmacht en voor de Marine, zoowel in Nederland als in Indië omvat.

Er behoort te zijn een vloot voor Indië van een samenstelling, die haar voor gebruik in Nederlandsche wateren ongeschikt maakt. Het stelsel der Nederlandsche kustdivisie moet men laten varen. Meer dan havenverdediging in onmiddellijke samenwerking met de kustverdediging van den vasten wal is voor Nederland niet noodig. Dit onderschrijf ik ten volle.

De ligging van Indië als sleutel van den Indischen Oceaan maakt het waarschijnlijk, dat ons door den Volkenbond een belangrijke taak in de wereldstrijdmacht zal worden toegekend, een taak, die wij niet mogen weigeren. Zouden wij echter alléén daarvoor komen te staan, dan is één eskader niet voldoende. Het tweede klasse materieel, dat Engeland en Frankrijk in die wateren hebben, geeft weinig steun en de Vereenigde Staten en Japan baseeren hunne vloten op grooten afstand. Nu Duitschland en Oostenrijk in Europa als maritieme mogendheden zijn uitgeschakeld, zal het voor Engeland en Frankrijk mogelijk zijn moderne eskaders in het verre Oosten te stationeeren. En hier kom ik dan ook tot het algemeene voorbehoud, dat ik reeds zooeven maakte.

Wij moeten nóg voor de vloot, nóg voor het leger nieuwe plannen in uitvoering gaan brengen dan na overleg met andere mogendheden, die in dezelfde spanningzônes belangen hebben. En hier juist treedt een der groote voordeelen van den Volkenbond op den voorgrond. Door tusschenkomst van dien Bond toch zal het mogelijk zijn om overleg met anderen te plegen zonder dat aan zoodanig overleg een provoocerend karakter wordt gegeven.

Maar ik wil mijn voorbehoud nog anders motiveeren. In de vorige vergadering heb ik reeds even de aandacht gevraagd voor de economische ontwrichting die zich al meer en meer in de wereld begint te teekenen. Ik ben nadien met meerdere personen te rade gegaan, die door hunnen werkkring reeds jaren lang het economische leven van nabij gade slaan. En hunne meening is geenszins optimistisch. Wil de wereld weer in banen komen, waarin hetgeen door den oorlog is verloren gegaan geleidelijk kan worden hersteld, dan zullen alle landen in de verarming van de meest getroffen en moeten gaan deelen. Thans is de lust daartoe nog niet bijster groot en terecht, want de neutralen hebben weinig zin om in de centrale landen geld te steken, dat er wellicht door de uitvoering der vredesvoorwaarden aan den anderen kant weer wordt uitgehaald. Zoolang de overwinnende landen, die daartoe voldoende kapitaalkrachtig zijn, niet begrijpen, dat ook zij de verarmde landen moeten gaan helpen, ja zelfs daarin vóór moeten gaan, kan men bijvoorbeeld van Nederland niet verwachten, dat het daartoe in eenigen vorm zal besluiten. Tot die erkenenis moet het komen. Alleen weten wij nog niet wanneer. Tot dien tijd zal de handel allerwege al meer kwijnen en vastloopen, doch ook daarna zal het in de geheele wereld een tijd van „grosz hungern” worden. De verarmde landen hebben eenerzijds noodig tijd, anderzijds perspectief. Op groote schaal zal hen daartoe krediet moeten worden verleend in welken vorm dan ook. Voor de andere landen beteekent dit krediet rentederving, dus, wanneer deze kredieten, zooals wel niet anders zal kunnen, over de geheele bevolkingen worden omgeslagen, vermindering der zuivere inkomens, dus dwang tot zuinigheid, niet alleen in het

particuliere leven, doch ook in de staatshuishoudingen. Het algemeen peil van de onproductieve uitgaven van de staten zal dus wel moeten dalen en daar deze daling niet is te becijferen, geldt het afwachten, in de eerste plaats met het organiseeren van strijdmachten. De grootere economische beteekenis van landen als de Vereenigde Staten en Japan brengt voor deze landen mede een verhoogd belang bij de welvaart van Europa. Lazen wij toch niet in de Nieuwjaarsrede van den Rotterdamschen burgemeester, dat de Amerikaansche en de Japansche handelsvlaggen zich zooveel meer dan vroeger in de haven hadden vertoond?

Ook in het andere deel van de wereld zal het eigenbelang ertoe gaan dwingen om het beschikbare geld eer voor verbetering van het economische leven dan voor den uitbouw van legers en vloeten te bestemmen.

Naar mijne meening moet men dus rekening houden met de mogelijkheid, dat allerwege een drang tot groote bezuiniging op militaire uitgaven zal gaan ontstaan, zoodat wij verkeerd zouden doen overhaast de hand te gaan slaan aan de organisatie van de Rijksdefensie.

In dit verband verwijst ik naar het juist verschenen memorandum van vooraanstaande personen uit verschillende landen aan hunne Regeeringen en niet minder naar het daaraan gewijde artikeltje in de Economisch-Statistische berichten van 14 Januari j.l., vermoedelijk van een der mede-ondertekenaars, die dus les détours du sérail kent.

Tegenover den heer VAN HENGEL en de Marine-Vereeniging merk ik op, dat er voor Europeesch Nederland eigenlijk geen vlootvraagstuk meer bestaat van het oogenblik af, dat men zich tot havenverdediging te water wenscht te bepalen. Deze schepen met personeel kan men geen vloot noemen. Het kostenbezwaar van den heer VAN HENGEL tegen detachering van personeel van de Indische vloot in Nederland, begrijp ik niet en schijnt mij niet vrij van overdrijving.

Dat er tusschen het Nederlandsche en het Indische leger een nadere aaneensluiting in de lucht zit is mogelijk, doch mij is het ontgaan. Ook zou ik willen vragen in welken

vorm die aaneensluiting anders zou kunnen plaats hebben, dan door het op grootere schaal over en weer detachereen van vrijwillig en reservepersoneel, alias fusie van eenige categoriën van personen. Vermenging van militiën is eenerzijds grondwettelijk, anderzijds praktisch onmogelijk. Verband tusschen de beide militiewetten voor beide Rijksdeelen wordt overigens reeds gelegd.

Onderlingen steun van de beide legers is bovendien iets, waarop men bij den geweldigen afstand geen stelsel moet baseeren.

Nader verband zou mogelijk zijn, wanneer de legerstelsels het toelieten om regelmatig onderdeelen uit te wisselen. Indië zou dan echter zijn vrijwilligersleger weer moeten hebben, Nederland een eveneens vrijwillig Politieleger. Voorloopig is dat onuitvoerbaar. Één man aan de kas zal dus zeer weinig baten, omdat hij toch twee geheel verschillende organisaties zal hebben te besturen.

Bovendien bestaat er tusschen de organisaties van de beide weermachten één groot principieel verschil. Hier te lande slechts een leger zonder vloot, doch met vaartuigen voor havenverdediging; in Indië vormt echter de vloot de kern, terwijl het leger er moet zijn om die vloot het opereeren mogelijk te maken. Dit ben ik volkomen met den inleider eens. De ondergeschiktheid van de taak van het leger aan die van de vloot maakt voor Indië eenhoofdige leiding noodig. Die leiding moet dus aan één Departement worden toevertrouwd.

Is het nu echter wel noodig en gewenscht om de eenhoofdige leiding voor Nederland en die voor Indië te combi-neeren? De Minister, die dit departement krijgt zal een dubbel leven hebben te leiden. Dit nu acht ik niet wenschelijk.

Rechtvaardigt het denkbeeld van Imperial Defence een zoodanige bijeenvoeging?

Wanneer men meent, dat het beheer der geheele defensie voor Nederland en Indië door één man de beide rijksdeelen meer aaneen zal smeden, dan geloof ik, dat men zich aan een waan overgeeft. Iets anders is, dat men de defensie van

Indië een rechtstreeksche zorg maakt voor één Minister in den Haag. Doch is dit niet met alle onderwerpen van koloniaal beleid het geval?

Neen, het denkbeeld van Imperial Defence moet niet worden belichaamd in één Minister voor de defensie, doch in het beleid van het geheele Ministerie. De man, dien men behoeft is niet in de eerste plaats een militair Minister, doch de leider van het kabinet. Welke portefeuille deze zelf neemt hangt geheel af van de politieke vraagstukken van het oogenblik. Want imperial defence acht ik niet alleen een militair begrip, doch bij voorbeeld ook een economisch en juridisch. Ik zou dan ook liever het woord „Rijksgedachte” willen gebruiken. Het woord defence geeft een te eenzijdig militair en daarmede een te eng begrip.

Moet nu Koloniën de geheele verantwoording voor de Indische defensie dragen? Ik geloof, dat dit departement daarmede thans te zeer zou worden belast.

Voorloopig vertrouwde men derhalve de geheele defensie van Nederland en die van Indië elk aan een afzonderlijk Minister toe; tegelijk combineere men in Indië de beide militaire departementen tot één.

Is de overgangstijd, die nog wel vele jaren zal duren, voorbij, dan kan nog worden overwogen of de geheele politieke verantwoording weder op den Minister van Koloniën kan worden gelegd.

In één punt heeft de inleider misschien gelijk en dat is waar hij zegt, dat het Departement van Rijksverdediging er zal komen. En dan zal dit zijn omdat er aan een politieke leuze moet worden voldaan. Misschien echter weegt dit niet meer zoo zwaar nu *de man*, dien men verlangde zich niet bereid heeft verklaard.

En thans nog een enkel woord tot slot. Ik zou wenschen, dat vele Nederlandsche ouders evenals Kolonel TONNET hunkerden naar het oogenblik dat hunne zoons hun weg naar Indië namen. De tegenkanting tegen de Indische carrière in en buiten het leger maakt, dat juist vele van de beste elementen in Nederland blijven. Daardoor moet men zich in Indië zoo dikwijls vergenoegen met menschen, die niet

in de eerste plaats geschikt zijn om het aanzien van het leidende Nederlandsche volk bij den gevoeligen inlander en de volken, die Indië omringen of in Indië belangen hebben te verhoogen. Moge ieder vader zich doordringen van de waarheid, dat Indië alleen dan met Nederland vereenigd zal blijven, wanneer onze beste jonge mannen het de moeite waard achten om voor de ontwikkeling en den voorspoed van dat land hun persoon in te zetten.

De heer SNIJDERS: Mijnheer de Voorzitter. De inleider acht het van militaire zijde verkeerd gezien, in omgekeerden zin van contingentsvermindering in dien van algemeenen dienstplicht te werken en het onzedelijkheidsmotief tegen de loting voorop te schuiven. Mijnheer de Voorzitter, ik vind het verkeerd, om dit verkeerd te vinden. Wat ik vóór den oorlog onzedelijk heette, noem ik ook na den oorlog onzedelijk, al moet ik tweemaal zooveel belasting betalen als te voren. Het beginsel, dat de lasten der defensie gelijk voor alle burgers behoorden te worden geregeld, was vóór den oorlog een algemeen erkende democratische leuze en een eisch van sociale rechtvaardigheid volgens de volksmannen van allerlei nuance. Is dit nu niet meer het geval? De loting is te meer af te keuren, omdat de weerplicht er gehaat en impopulair door blijft.

En de bewering, dat de noodzakelijkheid van bezuiniging de invoering van den algemeenen weerplicht verbiedt, gaat niet op; want nog niemand heeft ernstig beproefd, binnen de grenzen van onze financieele draagkracht, een weerstelsel te ontwerpen, waarbij met strenge keuringseischen, ruime vrijstelling voor kostwinners, vooroefening der jeugd en jongelingschap, bekorting van den eerste-oefeningstijd en beperking der beroepskaders kan worden bereikt, dat *alle* mannen van den weerplichtigen leeftijd naar het grondwettelijk voorschrift medewerken, hetzij tot de militaire, hetzij tot de economische weerbaarheid des lands.

Dubbel verbaasd was ik, dat de kol. TONNET ons voorhoudt, dat de beperking der bewapening van Ned.-Indië slechts onmerkbaar kan zijn, maar die van Nederland groot, omdat

hier *de geheele bevolking* voor de verdediging beschikbaar zou zijn. Dat is mij een raadsel. Want als men de loting niet afschaft en niet tot algemeenen weerplicht overgaat, is niet de geheele bevolking, doch slechts een zeer beperkt deel ervan beschikbaar. Ik kan toch niet aannemen, dat Kol. TONNET de misdaad zou willen begaan ongeoeffende, onvoorbereide en ongcorganiseerde benden tegenover den vijand te brengen.

Mijn tweede bezwaar tegen het betoog van den inleider is, dat het geheele stuk is geschreven in den toonaard van *bezuiniging*. Kolonel TONNET kent schijnbaar slechts één doel: bezuinigen. Elk middel schijnt hem daartoe goed genoeg. En zoo zegt hij dan ook op bladzijde 145, dat de oefentijd zeer belangrijk moet worden verkort, „*zelfs tot beneden het van militair opzicht toelaatbare*”. Mijne Heeren, ik moet bekennen, dat ik het herhaalde malen heb moeten lezen, voordat ik heb kunnen gelooven, dat mijne oogen mij niet bedrogen, en dat een hooggeacht en bekwaam officier, een hoogstaand wetenschappelijk man, die aan de spits staat van het officierskorps en op wien wij bouwden om onze weermacht omhoog te brengen, inderdaad heeft kunnen schrijven, dat het niet meer noodig is, onze soldaten aan de „van militair opzicht” te stellen eischen van geoeffendheid te laten voldoen.

Door politieke mannen is veelvuldig en al te veel op verkorting van den oefentijd aangedrongen, doch die hebben dan ten minste nog getracht den schijn te redden door te beweren, dat bij goede regeling, ook in den tot het uiterste beperkten tijd de oefening *voldoende* kon zijn. Kolonel TONNET tracht zelfs den schijn niet te redden en zegt tout-cru, dat men maar moet gaan tot zelfs beneden het van militair opzicht toelaatbare. Daar teeken ik protest tegen aan.

Wanneer er oorlog komt — en het Statuut van de Volkenbond erkent, dat men aan oorlog *blijft* blootstaan! — en onze troepen moeten *ongeoefend* te velde trekken, in onvoldoende sterkte en onvoldoend bewapend en uitgerust, met houwitzers, de eenige goede vuurmonden onzer zware artillerie, zonder munitie, waarmee de troep niet heeft kunnen

oefenen en waaruit men niet kan schieten, laten we dan maar liever de comédie sluiten en den boel afschaffen! (*Luid applaus*).

Hoe is het mogelijk, dat Kolonel TONNET, die ik om zijn kennis en zijn karakter zoo hoog schat, zich op dit standpunt heeft kunnen stellen? Alleen, omdat hij verkeert in eenzelfde stemming, die hij bij anderen heeft gelaakt: een „hoerastemming”, en wel ten opzichte van den Volkenbond.

Die stemming deel ik niet; ik sta zeer nuchter en pessimistisch tegenover dien bond. Als wij lezen, wat in het voortreffelijk stuk, de Memorie van Toelichting bij het wetsontwerp betreffende aansluiting van Nederland bij den Volkenbond, wordt gezegd omtrent de gebreken en bezwaren van dit instituut en omtrent de ernstige gevolgen, welke voor Nederland uit zijne aansluiting bij dien bond kunnen voortvloeien, dan blijkt wel, dat groote gereserveerdheid en voorzichtigheid hier gerechtvaardigd zijn. Wanneer de Regeering, niettegenstaande al die gebreken, van oordeelis, dat wij ons moeten aansluiten, dan schijnt mij deze opvatting, hoeveel er ook tegen schijnt te pleiten, juist, omdat Nederland anders waarschijnlijk in een zeer moeilijke, wellicht onhoudbare internationale positie zou komen te verkeeren. Maar nu al dadelijk de utopistische vruchten van dit gebrekkig instituut te gaan disconteeren en vooraan te gaan op den weg naar weerloosheid, terwijl de machthebbers in Europa tot de tanden gewapend blijven, dat noem ik voorbarig en roekeloos. Wij moeten afwachten, wat de toekomst brengen zal en inmiddels weerbaar blijven. Ons uitkleeden voordat we naar bed gaan, daar ben ik tegen. (*Applaus*).

Wij moeten weerbaar blijven, zoolang nog de wereldorde op macht en niet op recht is gegrond. 't Is te hopen dat, ook door den invloed van de Nederlandsche vertegenwoordigers in den Volkenbond, het instituut zal worden verbeterd en de oorlogen meer en meer zeldzaam zullen worden; maar tot het zoover is, moet de weermacht opgevoerd blijven tot de hoogte, welke ons waarborgt, baas te blijven in eigen huis.

Verdragen, niet gesteund door de macht om ze te doen eerbiedigen, geven geen waarborg voor onze staatkundige

vrijheid en zelfstandigheid. Een staatsman heeft de onvoorzichtigheid gehad, vóór het begin van den laatsten oorlog, zeker verdrag „een vodje papier” te noemen. Hij heeft daarvoor hevige verwijten moeten hooren en is het doelwit van de grootste verontwaardiging geworden. Maar heeft de man werkelijk iets nieuws gezegd? Leert niet de geschiedenis, dat staatslieden, diplomaten, machthebbenden te allen tijde — al zeiden zij het niet — verdragen als „vodjes papier” hebben behandeld, zoodra en zoo dikwijls zij het in hun belangachtten, om hun machtsmisbruik en rechtsverkrachting te dekken?

Wij moeten weerbaar blijven, nog onafzienbaren tijd. Vermindering van bewapening zou gewettigd zijn, als de omstandigheden haar rechtvaardigden; maar zoolang de machthebbende en leidende staten hunne wapening onverzwakt handhaven en daarmee hun onverminderde heerschen oorlogszucht demonstreeren, mogen *wij* niet voorgaan.

Daarom betreur ik het, dat Kolonel TONNET den onvoorzichtigen raad geeft, nu reeds bedenkelijke stappen te zetten op het gebied der ontwapening.

De heer TONNET heeft een defensiecatechismus gegeven, waarin — zoo zegt hij — met gloed van overtuiging zou kunnen worden geloofd. Mijnheer de Voorzitter, ik wensch te verklaren, dat ik liever tot de ongeloovigen — neen, tot de ketters blijf behooren. Ik geloof niet aan de vooruitzichten, welke de heer TONNET ons voorspiegelt, en wensch zijn denkbeeldige winste niet te disconteeren, voordat ik ze in mijn zak heb. Het leger moet krachtig en paraat blijven!

De heer BANNINK: Mijnheer de Voorzitter! De kolonel TONNET heeft ons doen hooren een nieuw geluid, dat wellicht een nieuwe lente aankondigt of de aanwezigheid daarvan op eene bijzonder welluidende wijze verklankt. Hij heeft blijkens de Inleiding een origineelen kijk gehouden op de realiteit der dingen en zijne gedachten sfeer gezuiverd van bekwame eenzijdigheid of eenzijdige bekwaamheid. Weinigen hebben als deze Inleider de gave, eene eigen gedachte in zulk een typisch kleed vóór te brengen. Reeds op de Hoogere

Krijgsschool was zijne voordracht eene opwekking tot vrije meeningsuiting en had daarom zoo iets bijzonder aantrekkelijks, waaraan ik nog eene dankbare herinnering heb. Hij is tevens een goed zoon gebleven van het Nederlandsche volk met zin voor humor en critiek; ook als volksvertegenwoordiger zou hij eene persoonlijkheid zijn geweest, waarin naar ik hoop, de kolonel TONNET slechts waardeering en hoogachting zal willen zien. De grootste tekortkoming van den bekwamen Inleider is — volgens eigen bekentenis — dat hij ons Insulinde nooit bij eigen aanschouwing heeft leeren kennen: nu, het boetekleed ontsiert behalve andere groote mannen ook den krijgsman niet, maar het had den zoo schranderen auteur van de Inleiding toch voorzichtig moeten maken met een oordeel over koloniale aangelegenheden. „Een man aan de kas”, juist, dat willen wij ook, maar niet een rijksdefensie-minister aan het Indische laadje, gedachtig aan het Engelsche gezegde: the taxpayer must also be the lex maker, de belastingbetaler moet ook zijne wetten maken, al zal de Engelschman het ook bedoeld hebben als leidraad voor andere naties. De koloniale maritieme defensie zal dus m. i. niet hier achter de Hollandsche schrijftafel, maar in Indië „on the spot” een zorg moeten zijn van Regeering en Volksraad, voorloopig nog onder leiding van het Departement van Koloniën, omdat krachtige bijstand van het moederland nog een reeks van jaren niet kan ontbeerd worden, maar de dubbeltjes en het ondergeschikte personeel zal Indië zelf moeten leveren.

De heer TONNET gevoelt wel iets voor een defensie catechismus (bld. 138) en koppelt daaraan vast een goed geloof. Maar zij die gelooven, haasten zich niet en in den door hem opgebouwden tempel zal de catechismus aanleiding geven tot geloofstwisten, waarin ons land altijd een bekende reputatie heeft gehad. De verdediging, ook van Indië, is in de voornaamste plaats een quaestie van geld en daarnaast van sociale en politieke beteekenis. De heer TONNET, die alleen in het Moederland belasting betaalt, of wellicht ook in Londen, heeft Insulinde met een breed gebaar van zijn bezuinigingsbelijdenis uitgesloten (bld. 140); trouwens de

bepierking in Indië zou zeer weinig om 't lijf hebben, want Minister BIJLEVELD heeft daar de zaak vrijwel geliquideerd.

Hij heeft het ook over Australië en ik reken het hem niet aan, dat hij ook daar niet geweest is, al viel mij dit voorrecht dan wel te beurt. Ik heb er mijne ooren en oogen goed den kost gegeven en mij op velerlei gebied georiënteerd. De Kleurlingenpolitiek van het Australische gemeenebest, waar de blanke arbeiderspartij een overwegenden invloed heeft, scheert alles over één kam en sluit de grenzen hermetisch voor allen, die bruin, zwart of geel getint zijn. Men vindt de gele politiek van Engeland perfide, beschouwt het verbond van Japan als een soort van landverraad, gevoelt veel meer sympathie voor Amerika, waar de negers op gezette tijden gelyocht worden. Aanpassing aan Australië zal niet gelukken, omdat Nederlandsch-Indië beschouwd wordt als een centrum van Kleurlingen, welke men als bedervers van de arbeidsmarkt, buiten Australië moet houden en van wie men evenveel of even weinig moet hebben als van Chineezzen, Japanneezzen, Papoea's. Zoodra Ned.-Indië zich meer en meer zelfstandig ontwikkelt, zal het Australië in economischen zin tegen zich hebben. Evenals Australië nu reeds een eigen-vrijwilligers leger heeft, zal het zich een vloot scheppen — los van het Britsche verband, omdat men er de Engelsche Admiraliteit buiten wil houden.

De heer TONNET heeft de pointe van zijn betoog gelegd in de Koloniale Maritieme defensie, maar den Gordiaanschen knoop niet ontward, doch doorgehakt met de impuls van zijn voorliefde voor groote imperiale lijnen, doch onbekend met de huidige stroomingen in Indië, welke aansturen op een eigen verdediging. Dáár gevoelt men niets voor een „imperial defence”, tenzij Nederland alleen de centen uit het eigen laadje neertelt en al het personeel levert, en of daar de Nederlandsche belastingbetaler iets voor zal gevoelen, wel daaraan kan niemand meer gelooven na de achttien amendementen van den heer MARCHANT.

„Imperial defence” voor Nederland en zijn koloniën is de leuze, welke telkens weer opduikt in het betoog van den

geachten inleider; de defensie van beide gebiedsdeelen onder één Minister van landsverdediging is de zakelijke inhoud en het desideratum van den Kolonel TONNET. Imperial defence is prachtig, maar voor een Engelschman, die de zeeën beheerscht. Denemarken, dat naar ik meen, pas zijn laatste koloniale bezitting aan Amerika heeft verkocht, daarover zal ik maar zwijgen; dit voorbeeld van den inleider geeft ons geen houvast.

Tegen een dergelijke proefneming voor Nederland kan niet genoeg worden gewaarschuwd, omdat zij geheel in strijd zou zijn met de verhoudingen tusschen moederland en koloniën, zooals deze zich de laatste jaren hebben ontwikkeld. Voor elk land en elke kolonie is aan het weermachtsvraagstuk ook een stuk *sociale* en *politieke* zijde en nu loopen de toestanden op sociaal en politiek gebied hier en ginds zóó uiteen, dat van één leiding voor beide gebiedsdeelen geen sprake kan zijn. Het weerbaarheidsvraagstuk voor Nederlandsch-Indië wordt een zuivere koloniale aangelegenheid en onoplosbaar voor hem die zich niet volkomen thuis gevoelt op koloniaal gebied. Eén van de voornaamste lessen uit den laatsten oorlog is toch wel deze, dat *volk* en *weermacht* één moeten zijn en wat zou men kunnen verwachten van de verdediging van Nederlandsch-Indie door eenige schepen en een handvol Nederlanders. Het defensieprobleem voor Ned-Indië is *onoplosbaar* — personeel, financieel en materieel — zoolang men Nederlandsch-Indië beschouwt als het *lijdend voorwerp* of als een bezitting, die door Nederland zal worden verdedigd. Nederland is daartoe niet bij machte en zoolang die imperialistische gedachte niet wordt losgelaten, zal de Marine aan bloedarmoede blijven sukkelen. Eenheid van materieel en eenheid van personeel op de vloot voor Nederland en zijn koloniën zullen oorzaak zijn dat voor Indië nimmer in redelijke behoeften zal kunnen worden voorzien. Om een voorbeeld te noemen zijn bij de bestaande organisatie voor 3 man in Indië 4 man in Nederland noodig, terwijl waarschijnlijk met 1 man zou kunnen worden volstaan. Het geheele bemanningsvraagstuk is afhankelijk van de opleiding van Indiërs voor de oorlogsmarine; bij de tegenwoordige

stemming in ons volk voor het militair beroep, mag voor de bemanning der schepen met matrozen niet op Europeanen worden gerekend en de ervaring van de laatste jaren wettigt zelfs de *vraag* of het wel wenschelijk zou zijn Europeanen voor dat doel te bestemmen, indien de mogelijkheid daartoe nu nog bestond. Voor wat betreft het materieel is ook geen eenheid mogelijk.

Geen materieel in Indië dat *daar* niet kan worden bemand en in stand gehouden. Geen kunstmatige opdriving van de sterkte der vloot als de plaatselijke middelen voor haar instandhouding ontbreken. Op elk land rust de internationale verplichting om voor zijn verdediging te doen wat het kan, maar verder behoeft en moet men ook niet gaan. Die grens houdt verband met de staatkundige, intellectueele, industriele en financieele ontwikkeling van een land, en daarover zal een minister van Landsverdediging, niet vermogen te oordeelen, evenmin als tot dusverre de Minister van Marine.

Uit dit alles volgt, dat alleen de Indische Regeering en de Minister van Koloniën met kennis van zaken den ontwikkelingsgang van het weerbaarheidsvraagstuk kunnen vastleggen en bevorderen. Het zou onlogisch zijn den landvoogd voor dit deel van zijn taak onder een anderen Minister te stellen dan den Minister van Koloniën. Scheiding van onze staatsmarine in twee deelen is dan ook een onafwijsbare eisch in de huidige omstandigheden. Kolonel TONNET acht het zoal geen militaire dan toch een politieke fout, maar we zullen die zonde met gelatenheid dragen.

Ik geef toe, dat de positie van een defensie-minister hier te lande vrij hachelijk is geworden. Het hoofd van Jut is er nog het best mee te vergelijken, al klinkt het wat gemeenzaam. Maar een rijksdefensie-ministerie instellen, dat zal de slagen niet verminderen, integendeel zij zullen worden uitgelokt, omdat van hier uit Indië niet te verdedigen is, wanneer een vloot alleen kan bestaan met voor het grootste deel Indisch personeel en ook... Indische duiten en dus Indie's sociale medewerking; men heeft daar ambtshalve bereids een zeemilitie in studie genomen, naar ik meen te

Bandoeng, door een commissie van zee- en landofficieren. Het zwaartepunt van Indië's defensie moet naar Batavia en Buitenzorg verlegd worden, opdat Indië gelegenheid krijgt — hetzij dan in een geleidelijk tempo — om zich op te werken tot een volwaardig orgaan in de Volkenbondgemeenschap. Heeft niet de gezamenlijke Ministerraad gezegd in zijn Memorie van Toelichting op het betreffende wetsontwerp, dat zoowel het verbod van elken onverhoedschen aanval als de in artikel 10 gegeven garantie voor 's lands territoriale onschendbaarheid tegen elken aanval van buiten, bepalingen zijn, welke van groot belang kunnen blijven, niet het minst voor onze Koloniën?

De Inleider heeft het gehad over een catechismus en eene belijdenis, welke duiden op een groot en oprecht geloof; maar in den tempel der wijsheid zal ook de rede aanspraak doen gelden op de haar toekomende plaats en deze maakt het mij moeielijk om verband te leggen tusschen den eersten oefeningstijd der Nederlandsche Infanterie en het Nederlandsch eskader in Oost-Indië, tenzij men in beide eene liquidatie ziet. En wel begrijp ik, dat eene vloot van klein materieel in Indië kan bezwijken, maar niet, waar dan het Nederlandsche vlagvertoon te Aden, Melbourne of Kaapstad van daan moet komen of hoe naast het bezwijken der klein-materieel vloot nog een eskader los van havens en reeden (blz. 142) nooit zal verdwijnen! Ik voor mij kom tot de conclusie, dat één departement van landsverdediging en hier en in de koloniën de meest logische oplossing is om beider defensie in de nieuwe gemeenschap van volken zoo goed mogelijk te dienen en de scheiding van beider militaire uitgaven zoo streng mogelijk door te voeren. Er is geen *sprake* van, dat men op den reeds ingeslagen weg terug zal kunnen keeren: na de instelling van den volksraad, invoering van eene Europeesche en wellicht binnenkort ook Inlandsche militia, zal ook de militaire-marine geheel binnen de invloedssfeer van de Indische Regeering moeten komen, zoowel met het oog op het groote Inlandsche personeel als de kosten van aanschaffing. Alles wijst op een streven om Indië in de gelegenheid te stellen financieel,

economisch en militair op eigen beenen te leeren staan; voorloopig zal hulp en voorlichting van hieruit niet ontbeerd kunnen worden, maar het einddoel zal toch ongetwijfeld zijn: *geene* verdediging van Indië door het *moederland*, maar *in eerste instantie* door *zich zelf* als eene volwaardige Indische schakel in den schoonen keten van eene moderne volkerengemeenschap.

De Heer TISSOT VAN PATOT: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Hetgeen de laatste spreker aan het slot van zijne rede wenscht wordt door velen noodig geacht, maar paste zijner tijd, niet nu.

De Inleider deelde ons mede, dat op de kustverdediging kan worden bezuinigd. Ik was zooeven in de gelegenheid te zien, wat daarvan werd gedrukt. (Spreker leest een tweetal zinnen voor). Ik zou ten sterkste willen aanbevelen onze kustverdediging niet te verwaarloozen. De Marine buiten beschouwing latende, acht ik het noodig de kustforten in Noord- en Zuid-Holland goed te verzorgen, het moet uitgesloten zijn dat een vijand aldaar op gemakkelijke wijze een haven in bezit neemt. In het bijzonder moet dat gelden voor IJmuiden, zoodra daar, na afsluiting van de Zuiderzee, de prise d'eau ten behoeve van de inundatie der Noord-Hollandsche nieuwe waterlinie komt.

Ik had nog eenige personeelzaken, die verband houden met het onderwerp van hedenavond, willen behandelen, maar dank zij het late uur en hetgeen reeds door vorige sprekers werd gezegd, zie ik daarvan af.

De Heer WINTER: Mijnheer de Voorzitter, Mijne Heeren! Het onderwerp, door den geachten inleider heden avond op het tapijt gebracht moge oogenschijnlijk in hoofdzaak betrekking hebben op een quaestie het Rijk in Europa rakende, omdat het hier gaat om een vraagstuk van politieken aard, niet te ontkennen valt het, dat — waar het Marine-vraagstuk een integreerend deel van het betoog van den Inleider heeft opgevorderd en aan de Marine, indien de teekenen zich niet bedriegen, in de toekomst een uiterst belangrijke taak

zal worden opgedragen bij de verdediging van „het Rijk in Azië” — met de oplossing van het vraagstuk: een ministerie van landsverdediging of niet, een Indisch belang van de eerste orde is gemoeid.

Bovendien heeft de Inleider meer dan eens het vraagstuk van de verdediging van Indië ter sprake gebracht, zelfs in groote trekken een oplossing van dat vraagstuk aangegeven.

Derhalve heb ik gemeend, hier ook een stem uit het *Indische* leger te moeten laten hooren (misschien zal zich straks een koor van stemmen verheffen) teneinde een der belangen van de defensie van Indië te bepleiten.

Mijne Heeren. Ik wensch in het midden te laten, of voor het Rijk in Nederland de samenvoeging van de departementen van Oorlog en Marine tot een Ministerie van Landsdefensie voor *Nederland* alleen, uit een oogpunt van defensie-belang noodzakelijk of gewenscht is. De beoordeeling daarvan laat ik aan anderen over.

Deze samenvoeging, komt zij tot stand, kan echter groote consequenties mede brengen voor *Indië*.

Ik doel hier op het *Marine-vraagstuk*.

Twee gevallen toch kunnen zich voordoen.

Of wel, de Marine wordt gesplitst in een Zeemacht voor de (lokale) verdediging van Nederland en een Zeemacht voor de defensie van Nederlandsch-Indië,

Of wel, de Marine blijft als tot dusverre de *Nederlandsche Marine* onder één gezagshoofd; waarbij die ongedeelde Marine een tweeledige taak te vervullen krijgt, één in Nederland en één in Indië.

Aan een splitsing der Marine nu, waarbij het Indische deel dan zou kunnen worden ondergebracht bij het Departement van Koloniën acht ik dusdanige nadeelen verbonden, in hoofdzaak van personeelen aard, dat deze splitsing naar mijn *vaste* overtuiging *moet* leiden tot een te gronde gaan, of beter gezegd misschien, tot een niet tot voldoende ontwikkeling komen zoowel van het deel dat voor Nederland bestemd is, als van dat, hetwelk in Indië moet opereeren.

Ik meen daarmede te hebben aangetoond, dat ik mij een hooger denkbeeld maakte van en grootere appreciatie heb voor de taak onzer Marine in Nederland dan een der vorige sprekers scheen te hebben.

Het zal voor de meesten Uwer wel geen geheim zijn in welk stadium de verdediging van Indië momenteel verkeert en hoe het met de verdedigingsmiddelen en de weerkrachten aldaar is gesteld. U zult het dus weten, dat wij in Indië *niet* de beschikking hebben over een *scheepsmacht*, tot eenige prestatie tegen een tegenstander als mag worden verwacht, in staat, dat onze *landmacht*, ook na versterking door militie, dank zij geheel *onvoldoende* uitrusting aan modern materieel en technische hulpmiddelen, niet in staat is een ernstig bedoelden aanval van 's vijands strijdkrachten te land met *eenige kans* op succes te kunnen weerstaan.

Mijne Heeren, van onze defensie kan *niets* meer af, integendeel, *veel, zeer veel*, moet er bij.

Het is daarom, dat ik hier een woord van *ernstig protest* bij voorbaat meen te moeten laten hooren tegen *elken maatregel, welken* ook, die onze defensie in Indië op een *nog lager* plan zou kunnen dringen. Zulk een maatregel zal o m. *zeker* zijn, het *thans* splitsen der Marine.

Het zal misschien heel gemakkelijk zijn met breed gebaar te verkondigen: „Indië moet maar zelf voor zijn Marine zorgen, deze zelf bemannen”, maar mijne Heeren, dat is naar mijn meening in de eerste tientallen van jaren een *onmogelijkheid*. Geenszins ontken ik, dat het in de toekomst wel eens zoo ver kan komen, dat Indië geleidelijk in staat zal blijken, al het personeel of het grootste deel daarvan zelf te leveren.

Maar, over de vraag, *hoever die toekomst verwijderd is*, mogen de opiniën uiteenloopen, men zal het, hoop ik, met mij eens zijn, dat er *thans* van zulk een gunstigen toestand nog *geen sprake is*.

Het zou dwaasheid zijn, in deze onzen uil voor een valk aan te zien en, zooals helaas zoo dikwijls is gebeurd, pour besoin de la cause aan de Indische bevolking grootere

qualiteiten toe te schrijven, dan zij in werkelijkheid bezit.

Het dienen op een oorlogsvloot en in het bijzonder op een vloot van klein materieel, stelt zulke enorme eischen aan de eigenschappen van het personeel, op dat personeel zal zulk een hoogen wissel worden getrokken voor wat betreft toewijding, doodsverachting, vaderlandsliefde, in 't kort *abnégation militaire*, dat voorloopig op het verkrijgen eener bemanning alleen in Indië gerecruteerd, volgens mij niet mag worden gerekend.

Nederland zal dus moeten helpen, evenals Indië Nederland geholpen heeft. En waar ik nu zie aankomen, dat het personeel vraagstuk — ik laat de officieren nog buiten beschouwing — bij instelling eener speciale Indische Marine dezelfde — en nog meer — moeilijkheden zal opleveren als de aanvulling van het Europeesche element in ons *leger*, daar aarzel ik niet om — gelet op het belang van het deel van ons Rijk in Indië en dus van het geheele Nederlandsche Rijk, zulk een splitsing beslist *afkeurenswaard* te noemen en daar tegen *met nadruk te waarschuwen*.

Wanneer het nu tot een Ministerie van *Landsaefensie* moet komen, dan zou ik in verband met het bovenstaande, nog iets verder willen gaan.

Door het Instituut van den Volkerenbond, waarvan wij waarschijnlijk snel lid zullen worden, komt het nog duidelijker dan vroeger naar voren, dat Indië en Nederland *één zijn*, te zamen vormen het *Nederlandsche Rijk*; dat beider belangen in de hoofdzaken eng met elkaar zijn verbonden.

Hoe nu ook die verhouding in de toekomst moge worden, of deze zich zal laten omvormen tot een verhouding als die van bijv. Australië en Engeland: op gebied van *internationale politiek blijven Nederland en Indië één*.

Het *Nederlandsche Rijk* wordt lid van den Volkerenbond of renonceert voor die eer. Niet *Nederland* alleen of *Indië* alleen. Met het toetreden van ons Rijk in den Volkerenbond is het niet onmogelijk dat Indië zich in zeker opzicht in zijn streven naar zelfstandigheid eenigszins beperkt ziet. Dat kan niet anders. Besluiten, in of door dien Bond ge-

nomen, zullen gelden zoowel voor het Rijksdeel in Europa als voor dat in Azië; de afgevaardigden van het Nederlandsche Rijk vertegenwoordigen zoowel het Rijk in Nederland als dat in Azië en moeten dus *uit* en *door* beide deelen van het Rijk worden gekozen! Geraakt Nederland in oorlog, dan is dat ook het geval met Indië. Een aanval op Indië trekt Nederland in den krijg.

Zoo zullen ook de *hoofddlijnen* der defensie-politiek, zoowel voor het Rijk in Europa als voor het deel van het Rijk in Indië door de *Rijksregeering* moeten worden ontworpen en zal, voor het verstrekken der *middelen* om die verdediging te voeren, een zeer groote mate van overleg, van samenwerking tusschen de onderdeelen van het Rijk niet kunnen worden gemist.

Om die eenheid te kunnen krijgen zal n. m. m. *één groot orgaan* moeten worden ingesteld — noemt het een Rijks-defensiestaf of anders, zoo u wilt — in welk orgaan vertegenwoordigers zoowel van het *Nederlandsche* — als van het *Indische deel van het Rijk* op voet van volkomen *gelijkheid* zitting zullen dienen te hebben. Dat de Indische vertegenwoordigers *uit* en *door* Indië moeten worden aangewezen is *een conditio sine qua non*.

Men begrijpe mij goed, het gaat hier om het vastleggen der *hoofdbeginselen*. De uitvoering dezer beginselen, het beschikbaar stellen der middelen, dat alles worde door elk der beide onderdeelen zooveel mogelijk zelf geregeld met inachtnaame voor wat Indië betreft van de in de toekomst te verkrijgen zelfstandigheid van het Indische deel van het Rijk — welke meerdere zelfstandigheid, mits in niet *over* versneld tempo nagestreefd, zeker door mij zou worden toegejuicht.

Dat sluit echter geenszins uit, dat in de *naaste* toekomst een wederkeerig gebruik van elkanders hulpmiddelen en krachten kan worden gemaakt, beide weermachten meer dan tot dusverre, tot elkaar kunnen worden gebracht. Waar beide machten relatief klein zullen blijven, lijkt mij zulks, zoowel uit een militair- als uit een economisch, een finantieël oogpunt zeer gewenscht.

Dat ik een oplossing, als boven in vage lijnen omschreven, durf voorstaan, vindt zijn grond hierin, dat ik meen te mogen verwachten, dan *eindelijk* eens een vast omljnd plan voor de verdediging van het deel van ons Rijk in Indië ontworpen te zien, niet alleen, maar ook geheel *uitgevoerd* onder aanvaarding der consequenties.

Tot dusverre heeft het nooit aan *plannen* ontbroken, of aan voorstellen van $n + 1$ commissies; geheel uitgevoerd is er nooit een van die plannen; aan de plannen van den laatsten tijd is zelfs nooit een *begin* van uitvoering gegeven, behalve dan aan het nog niet vaststaand plan van gedeeltelijke *ontwapening*.

Met de door den inleider in No. 7 zijner stellingen neergelegde beginselen voor het stelsel van verdediging kan ik geheel accoord gaan.

De heer ROELOFSEN: Mijnheer de Voorzitter, om de discussie niet te verlengen, wil ik enkel maar verklaren, dat ik het eens ben met hen, die niets voor een imperial defence gevoelen.

De VOORZITTER: Ik geef nu het woord aan den kolonel TONNET, om de heeren, die hem hebben bestreden, met een kort woord te antwoorden.

Het is al heel laat.

De heer TONNET: Mijnheer de Voorzitter. Ik verwacht, dat het, ook met het oog op het reeds vergevorderde uur, niet de bedoeling van de vergadering kan zijn alle gemaakte opmerkingen van mijn zijde weder beantwoord te zien. Het schijnt me ook toe niet de bedoeling van ons samenzijn te wezen, dat de eene meening zich een voorrang boven de andere bevecht. Ik voor mij meen, dat reeds vrij veel bereikt is, wanneer de meeningen naar voren zijn gebracht, zoodat de belangstellende lezer zich een eigen oordeel zal kunnen maken. Die kaatst moet den bal verwachten. Ik zal de vele ballen op mij teruggeslagen, niet weder terugslaan en mij tot een zeer algemeen antwoord bepalen.

In de eerste plaats dan over de

rijksverdediging.

Ik zie voor mij zelf die organisatie op dit oogenblik nog niet. Kan zij later komen dan prachtig. De tijd moet dit leeren. Als ik nu eens niet met het hoofd in de wolken reik en terugkeer tot den meer eenvoudigen kijk op de zaak, dan is deze in hoofdzaak, dat ik niet den pas zou willen zien afgesneden, door een splitsing van het departement van marine in tweeën, voor een wellicht later noodige bredere organisatie. Ik mag u daarbij nog wel eens herhalen, dat ik de leiding zooveel mogelijk in handen wil leggen van één man met het oog op een vruchtbare samenwerking met den Volkenbond.

Een ander punt is

de organisatie van een departement van landsverdediging,

waarvan ik feitelijk niet heb gesproken, althans niet rechtstreeks. Buiten deze vergadering heeft de overste TEN BOSCH mijn aandacht hierop gevestigd. Het is daarom wellicht van waarde eens uiteen te zetten, op welke eenvoudige wijze ik mij deze organisatie denk.

Hoe men de zaak ook beziet, ieder minister van landsverdediging zal moeten beginnen met twee militaire departementen samen te voegen. Met den heer BOMANS zou men kunnen debatteeren over de vraag of wij moeten beginnen met een minister van oorlog, belast met dat van marine a. i. of omgekeerd. Ik vrees, dat Mr. BOMANS, die de marine in tweeën wil splitsen, in elk geval heel veel kostbaren tijd zal verliezen met dit zuiver organieke werk. Gedurende al dien tijd is de marine in Indië geen vleesch en geen visch, niet levend en niet dood.

Ik zie de zaak aldus.

De nieuwe bewindsman b.v. van oorlog, ad interim marine, begint met zich een eigen werkkabinet te vormen en laat dan den bestuursmaatregel, als in 1912, van het noodzakelijke ontwerp van wet voorbereiden. Aan dit wetsvoorstel moet ook de kabinetsformateur medewerken, zoodat de gelegenheid om zich homogeen te verklaren, wat betreft de hoofdlijnen der defensie, zich al dadelijk voordoet.

Van samensmelting komt m. i. voorloopig niets.

Ik heb hier de Deensche „Forsvarslove”, het product van zevenjarigen arbeid. Van samensmelting geen schijn of schaduw.

Onlangs vond ik een plan van samensmelting in het Utrechtsch Provinciaal en Stedelijk Dagblad, dat van avond gebleken is van de hand van den Majoor VAN DAM VAN ISSELT te zijn. Het ademde alles samensmelting. Het smolt bij wijze van spreken in den mond. Maar ik geloof er geen zier van, omdat marine en leger wel veel met elkaar te maken hebben, maar toch niets op elkaar gelijken.

Er zal dus gewerkt moeten worden met twee directeuren en dit heeft het groote voordeel, dat de minister kan volstaan met de leiding te geven, terwijl de directeuren arbeiden.

Dat stelsel van afzonderlijke directeuren heeft ook een groot bezwaar en wel het invloedrijke van de positie, die zij ter wille van de continuïteit lang bekleeden zullen. Zoo vond ik, dat de Deensche directeuren in 1915/16 reeds 5 à 6 jaar in functie waren. Dergelijke invloedrijke mannen kunnen voor den minister ook een last worden.

Bezwaren tegen het stelsel zijn er dan ook te over.

De vraag, hoe de verhouding van de directeuren tot het leger te regelen, is ook zeer moeilijk. Doch ten slotte is dit alles niet onoplosbaar. Ik zie de bezwaren echter zoo goed als u, doch ga er over heen, omdat ik een grooter doel nastreef: het regelen van de defensie in het licht van den Volkenbond, wat ik met meer dan één militairen minister ondoenlijk acht.

Nog een kort woord over

het program.

Mijnheer de Voorzitter. U weet, dat ik de bezwaren vooruit heb gevoeld van het maken van een program. Inderdaad heeft het aan aanvallen op den inhoud niet ontbroken. Doch er is althans licht geworpen op de quaestie van scheiding der marines, die in het bijzonder door de beschouwingen van de H. H. VAN HENGEL, BANNINK en WINTER thans van verschillende zijden is gezien.

Op twee onderdeelen zou ik even wat nader willen ingaan en wel: de quaestie der

militaire gemenschapsbanden tusschen Nederland en de Koloniën,
die ik als volgt zie.

Wij gaan in Nederland de richting op van een korps militaire instructeurs, voor wie ik het een voordeel zou vinden, als ze — officieren en onderofficieren — eerst wat wereldwjs werden, voordat ze hun taak beginnen. Er schijnt daartoe geen beter middel, dan ze op te wekken voor eenigen tijd naar Indië te gaan. Van hen zie ik dan tevens later de opwekking uitgaan aan de militie om het goede voorbeeld te volgen, en ik zie dan ook in de toekomst het Nederlandsche leger en de Nederlandsche marine de kweekplaatsen worden voor de koloniale takken.

Dat kan natuurlijk niet zonder meer.

Een geheel gewijzigde opvatting van de positie van den soldaat moet ingang vinden. De heer SCHOON heeft hierop in zijne brochure terecht den nadruk gelegd en ik ga in vele opzichten mede met hetgeen hij ons schetst. De tijd, waarin een soldaat aan zichzelf en zijn zakcenten werd overgelaten, ligt achter ons. Thans moet de weermacht het instituut worden, waaraan de militair veel, zoo niet alles te danken zal hebben, wat hij later in het burgerleven zal bereiken.

Een ander punt is het

paraatheids-vraagstuk,

dat ik heb voorgedragen, zooals ik het zie. Ik wist echter hierbij op tegenstand te zullen stuiten. Immers met aandacht, voor zoover in den vreemde mogelijk, heb ik gevolgd, wat b. v. over den oefeningsduur te berde werd gebracht tijdens de beraadslagingen over de oorlogsbegrooting van den Minister ALTING VON GEUSAU. Ik heb toen zeer goed opgemerkt, dat ik met mijn denkbeelden over duur van oefenings-tijd alleen stond. Dat ik ze niettemin handhaaf, heeft een dieperen grond, dan u weten kunt. De wensch naar een volksleger in Zwitserschen stijl zit mij reeds lang in het

bloed. Toen in 1907 de lezing over de samenwerking tusschen Nederland en België, waarop de Heer LAMBOOX doelde,¹⁾ zou worden afgedrukt, heeft een mijner oudere vrienden mij bepaaldelijk aangeraden om een tirade over het volksleger er uit te laten. Ik was toen van meening, dat een militair samengaan met België ons uit de richting zou trekken, waarin wij ons bewogen n.l. van het volksleger met korten oefeningsduur. Reeds jaren ben ik de meening toegedaan, dat de weg naar beperking van wapening voert over den korten oefeningsduur. En zou ik dan nu niet voor u treden met open vizier en zeggen wat ik meen?

De oefentijd moet zeer belangrijk worden verkort, zelfs tot beneden het in militair opzicht toelaatbare.

Wil men nu zeggen, dat een oefentijd van 3 maanden voor de infanterie, van 7 maanden voor de veldartillerie en een militie cavalerie, ons in slechteren toestand brengen dan het Zwitsersche leger? Immers niet. Wanneer ik dan ook spreek van „beneden het in militair opzicht toelaatbare”, dan stel ik mij daarbij op uw standpunt.

En thans nog een woord over de

reactie.

Ik zou niet gaarne beweren, dat allen die voor algemeenen dienstplicht werken, reactionnair zijn. Wanneer ik dan ook spreek van reactie, bedoel ik die richting, voor welke blijkbaar deze oorlogsperiode met haar gevolgen onopgemerkt schijnt te zijn voorbijgegaan. Ik herinner mij voor eenigen tijd in deze zelfde zaal een lezing te hebben bijgewoond, als ik mij goed herinner, uitgeschreven door „Ons Leger”, waarin de Majoor VAN DAM VAN ISSELT een legerstelsel ontwikkelde, dat in 1913 op zijn plaats mag zijn geweest, doch nu kortweg

1) Verschillende aanhalingen uit deze lezing gedaan, geven mij aanleiding tot de waarschuwing om bij het raadplegen in het oogenblikkelijke tijdsgewricht met oordeel des ondersheids te werk te gaan. Het tij is verlopen, de bakens zijn verzet, zoodat de oorzaak voor de wijziging mijner meening niet in vreemden invloed — *made in England* — behoefte gezocht to worden. Men *mag* dit ook niet doen, omdat op deze wijze de zelfstandigheid, onafhankelijkheid en eerlijkheid mijner meening in opspraak wordt gebracht.

onmogelijk is. Ik heb mij toen veroorloofd om zacht te vragen aan den spreker: en nu de kosten?

Wat helpt dit nu? Het tegendeel, het brengt ons in het labyrinth. Wij zijn in een periode aangekomen, dat ge uw man niet meer overtuigen kunt, dat hij voor militaire oefeningen lang van huis moet gaan, dat het mogelijk is om nogmaals op den weg van zware militaire uitgaven voorwaarts te gaan. Wij hebben toe te geven, omdat het kan tevens. Ik zie een stelsel van korte oefening komen, dat mede staat in het beeld van Nederland, een beter land voor ieder van zijn bewoners.

Ik heb daarbij een onbegrensd vertrouwen op de toekomst, in weerwil van de wijze, waarop onze democratie door het proletariaat wordt belaagd. Doch als er ooit een tijd is, waarin wij officieren den volksgeest moeten begrijpen dan is het deze. Er moet ook weer geest komen in onze beroeps-kaders, die door een geest van malaise zijn aangegrepen. Ik vind na 2 $\frac{1}{2}$ jaar verblijf in het buitenland een verslapping en moedeloosheid die verbijstert.

Welke de oorzaak is?

Is het de mogelijkheid, dat vooruitzichten zullen worden verkleind? Laat de Regeering dan spreken. Is het omdat de stelsels, waarmede wij zijn opgegroeid, verloren gaan? Laat dan het gezond verstand spreken en wilt bedenken, dat in deze tijden, waarin wij worden medegesleept naar betere toestanden dan voorheen, reactie niet anders beduidt dan het niet medegaan met een tijdgeest, die zich niet meer breidelen, doch wel leiden laat.

M. H. Mag ik u allen oproepen om optimist en moedig in de toekomst te zien, hopende en vertrouwende op den bloei van ons herboren Nederland.

De Voorzitter: Mijne Heeren! Het is bijzonder laat geworden wat getuigt van de groote belangstelling, waarmede gij den heer TONNET en de debaters hebt aangehoord. Ik hoop, dat, na de herlezing in het gedrukte verslag van het heden avond besprokene, er bij U aanleiding moge bestaan, om, niettegenstaande het verschil van meeningen, met den

heer TONNER de toekomst hoopvol tegemoet te kunnen gaan

Met mijn dank aan den spreker en de heeren debaters, alsmede aan U allen voor Uwe tegenwoordigheid, sluit ik thans de vergadering.

NASCHRIFT.

Tijdens de bijeenkomst werd ondervolgend telegram ontvangen van den Luit-Kolonel der Artillerie H. C. C. HACKSTROH te *Hellevoetsluis*.

Hellevoetsluis, 6189 16/1 7/20.

Voorzitter gelieve onderstaande wel ter kennis van vergadering te willen brengen of in verslag te doen opnemen Vermeen noodig dat voor kustdefensie in Nederland Marine en Oorlog in een hand zijn. Zij vechten tegelijkertijd op een zelfde plaats tegen een zelfde object, zij werken daarbij samen, steunen elkaar en de een moet den ander aanvullen. Dan moet ook in het vreedstijperk de beoordeeling, welke strijdmiddelen noodig zijn, in een hand wezen; alleen samenwerking tusschen departementen is onvoldoende.

Luitenant-Kolonel Artillerie HACKSTROH.

Tevens wordt mededeeling gedaan van onderstaand schrijven van den Gep. Generaal-Majoor van het Ned.-Indische Leger H. W. A. S. LOKE, dd. 18 Januari 1920, gericht aan den Voorzitter der Vereeniging.

's-GRAVENHAGE, 18 Januari 1920.

Aan

Zijne Excellentie den Voorzitter van het Bestuur der Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.

Mijnheer de Voorzitter!

Het was op de bijeenkomst op Vrijdag 16 Januari j.l. van de Vereeniging ter beoefening van de Krijgswetenschap reeds over twaalven geworden, toen de Inleider de heeren, die met

hem in debat getreden waren, beantwoord had. Het was dus te laat, om nog iets te zeggen.

Gaarne had ik echter toen nog een enkel woord gezegd, vooral naar aanleiding van hetgeen door een paar heeren in het debat gezegd was geworden. Een beteekenend deel van mijn werk in Nederl.-Indië bestond uit het behandelen van quaesties betreffende de verdediging van Indië tegen een buitenlandschen vijand, en ik mag ook zeggen op dat gebied nog al wat terreinkennis opgedaan te hebben op het hoofdeiland Java.

Vrijdagavond moest ik nu weder hooren de apodictische uitspraak: „Indië, een eilandenrijk, moet door een vloot „verdedigd worden.”

Het is een waarheid zoo groot als morgen den geheelen dag, dat, voor *grootmachten* gesproken, eilanden-rijken (Engeland, Japan) door een vloot verdedigd moeten worden. Er moet dus daarvoor wat men noemt een *vloot* zijn. Doch, Mijnheer de Voorzitter, wie durft beweren dat Indië een vloot (wat de grootmachten een vloot noemen) heeft, ooit gehad heeft of ooit zal krijgen? Het kan nooit meer worden dan een *vlootje*. De geachte inleider sprak van *dreadnoughts* op een derde of een vijfde van de ware grootte.

Was er voor eenige jaren sprake van een vlootprogram voor Indië van een drie- of viertal van deze *dreadnoughtjes*. een ieder schijnt het er reeds over eens geworden, dat, om verschillende redenen, het ondoenlijk is zulk een scheepsmacht (*machtje*) in Indië te hebben en vooral up to date te houden. En al zoude men nu er eenigen tijd in slagen zulk een macht intact te houden, wat heeft men dan nog bereikt?

De *vijandelijke* vloot van acht *dreadnoughts* (op ware en *supergrootte*) komt aan, verslaat ons vlootje al ras en al de eilanden, *Java inbegrepen*, liggen weerloos open voor den vijand, wanneer men hem geen leger tegenover kan stellen. Ons prachtig Indië is verloren.

Legt men in het verdedigingstelsel van Indië den nadruk op verdediging door het landleger voornamelijk op Java, dan wordt de toestand een geheel andere. Alweder, de vloot wordt ras verslagen, de vijand neemt alle eilanden, uitgezon-

derd Java, moet eerst van dit eiland de havens of enkele (er zijn er niet vele) geschikte landingsplaatsen forceeren, en is dan nog pas op de kust, met haar modder, muskieten, koortsen. De bevolking is bij het verschijnen der vijandelijke schepen gevlucht (voor zooverre zij niet door militaire plichten wordt teruggehouden), met medeneming van alles wat eetbaar is. Wat dat betreft, zal het een toestand zijn als na een sprinkhanenplaag. De kuststrook is kaal wat betreft voedsel. Het eigen leger valt voortdurend aan, guerilla-oorlog (een kolfje naar den hand van den Inlandschen soldaat). De bevolking vermoedelijk meer op onze hand dan op die des vijands. Ik schets slechts.

Inderdaad zal het den vijand, wiens *expeditionaire* macht geteld zal worden bij tienduizenden, en niet bij honderduizenden noch millioenen, zocals de landlegers tegenwoordig zijn, moeite kosten zich naar het meer gezonde gebergte te werken. Heeft de Militie, welke in Indië in wording is, reeds beteekenende vruchten gedragen, dan zal men een groote reserve aan strijdenden kunnen hebben, in een woord het is mogelijk, zelfs waarschijnlijk, dat een gelande vijand zich niet zal kunnen handhaven en weder in zee terecht komt.

Java met 30.000.000 bewoners van de 36.000.000 Inlanders in Indië blijft geruimen tijd, misschien wel voor altijd behouden.

Résumé.

Bij verdediging in hoofdzaak door een vlootje, is de geheele kolonie alras verloren; bij verdediging door een leger blijft Java waarschijnlijk behouden.

Moelijk is de keuze niet.

Ik weet, mijnheer de Voorzitter, dat velen nog met mij van gevoelen verschillen, maar ik wensch protest aan te teekenen, als er als onomstootelijke waarheid gezegd wordt: Indië moet door een vloot verdedigd worden. Wij hebben geen vloot daarvoor en zullen er ook nooit een kunnen krijgen, laat ons het daarover eens zijn en ons niet met een waanbegrip te veel inbeelden.

Vooral zoolang nog niet te zeggen is, wat het militiestelsel in Indië ons zal kunnen opleveren, moeten, dunkt mij, verouderde machtspreuken (onze voorvaderen hadden wel degelijk vloten van wereldbeteekenis) niet apodictisch op den voorgrond gesteld worden.

Een der debaters bracht kalm in het midden, en het deed mij goed zulks te hooren, dat in Indië wel door deskundigen zal worden uitgemaakt wat het beste verdedigingsstelsel voor Indië zijn zal. Het is maar jammer, dat het Indische leger geen vakverdediger bij de hoogmogende Kamerleden, die in het algemeen gesproken van Indië maar weinig weten, bezitten. De Marinebelangen worden in de Kamers verdedigd door den Minister van Marine. De belangen van het Nederlandsche Leger vinden hun woordvoerder in de Kamers in den meestal deskundigen Minister van Oorlog. Maar welk Burger-Minister van Koloniën kan met deskundigen klem de militaire belangen van Indië in de Kamers bepleiten? Het Indische Leger is nooit rechtstreeks aan het woord, doch staat onder twee civiele bureau's, de Algemeene Secretarie en het Ministerie van Koloniën.

Komen de belangen van Marine en het Indische Leger met elkander in botsing, waar is dan de gelijkwaardige verdediging van heider belangen te vinden?

Laat ons intusschen hopen, dat, alvorens beslissing genomen worde over de grootte van de rol, die de Marine zal spelen bij de verdediging van Nederlandsch-Indië, en dus over de grootte van de voor Indië te bestemmen scheepsmacht, het verdedigingsstelsel voor Indië voorafzal worden vastgesteld ook aan de hand van de Indische adviezen van deskundigen. (Niet aan de hand van het advies van één deskundig Indisch Leger commissie-lid in eene groote commissie).

Nu ik geen gelegenheid gehad heb, Mijnheer de Voorzitter, het vorenstaande in de bijeenkomst te berde te brengen, zoudt U mij grootelijks verplichten het alsnog in het gedrukt verslag te willen doen opnemen.

Hoogachtend,

Uw dienstwillige,

H. W. A. S. LOKE.